

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 2020 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2020 р.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота студентки
психолого-педагогічного факультету
групи ППП-м-15
другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 Початкова освіта
Довгої Ганни Вікторівни

Керівник:

кандидат філологічних наук, доцент
Онищенко І. В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	9
1.1. Сутність поняття «творча активність» у психолого- педагогічній літературі	9
1.2. Змістова характеристика та структура творчої активності особистості молодшого школяра.....	15
1.3. Сутність дитиноцентризму як провідного принципу Нової української школи	22
1.4. Педагогічні умови формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови.....	29
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	36
2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання.....	36
2.2. Діагностика вихідного рівня сформованості в молодших школярів творчої активності	47
2.3. Дослідно-експериментальна робота з формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови	56
2.4. Результати дослідно-експериментальної роботи	72
Висновки до розділу 2.....	75

ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81
ДОДАТКИ	90
Додаток А.....	90
Додаток Б.....	95
Додаток В.....	100

ВСТУП

У Концепції «Нова українська школа» [71], Державному стандарті початкової освіти [28] акцентується увага на впровадженні особистісно орієнтованої моделі освіти, що ґрунтується на ідеях дитиноцентризму. Особистісно-орієнтована модель освіти враховує попередній досвід, потреби, інтереси, ціннісні орієнтири, індивідуально-психологічні особливості кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.

Актуальність упровадження ідей дитиноцентризму зумовлена тим, що дослідження дитини як центральної постаті у всіх процесах, пов'язаних з її вихованням, навчанням та розвитком, стосуються, насамперед, раннього періоду життя людини – дитинства. Це вимагає від сучасної початкової школи нових підходів до формування компетентної, успішної, творчої особистості, у якій поєднується творча активність, інтелектуальні здібності, розвинуті фізичні та моральні якості, бажання навчатися впродовж життя.

Теоретичне обґрунтування дитиноцентризму здійснили Г. Ващенко, К. Вентцель, Д. Дьюї, А. Дістервег, Я. Коменський, Я. Корчак, Т. Лубенець, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Ф. Фребель та ін. Розробці дитиноцентризму як провідного принципу НУШ присвячено праці Н. Бібік, К. Каліни, О. Квас, Г. Коберник, В. Мисько, М. Набок, Л. Ніколенко, І. Онищенко, О. Русінової, О. Савченко, В. Сидоренко, М. Скрипник та ін. У дослідженнях учених наголошується, що дитиноцентризм є провідним принципом НУШ на загальнодержавному рівні, тому розкриття особливостей впровадження дитиноцентризму в освітній процес початкової школи є одним із важливих завдань.

В умовах Нової української школи особливої актуальності набуває проблема розвитку творчої активності молодших школярів. Одним із стратегічних завдань сучасної початкової освіти є формування творчої особистості, здатної швидко орієнтуватися в нових умовах, самостійно й нестандартно мислити, знаходити оригінальні шляхи розв'язання проблем.

Природу творчості, взаємозв'язок між творчістю та особистістю досліджували Д. Богоявленська, З. Калмикова, І. Лернер, О. Лук, С. Мартиненко, О. Матюшкін, Я. Пономарьов та ін. Особливого значення для нашої роботи мають праці таких учених: Я. Пономарьова, що розкривають механізм творчості; Д. Дьюї, А. Луки, П. Якобсона, що характеризують етапи творчого процесу, а також дослідження з проблеми творчої активності Т. Балобанової, І. Белохвостікова, Т. Бірюкової, Є. Варнавського, О. Євдокимова, А. Кірсанова, В. Коновалової, Г. Марданова, Є. Петелина, І. Полуніна, І. Ревич, Г. Сергєєва, О. Сущенко, Н. Шульги та ін.

Дослідженням сутності творчої активності, характеристиці її змістовних та структурних ознак займалися Л. Арістова, Д. Богоявленська, В. Гаврилюк, З. Калмикова, Ю. Косенко, І. Лернер, В. Лозова, О. Лук, С. Мартиненко, О. Матюшкін, Я. Пономарьов, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.

Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчої активності особистості досліджувалися в працях Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, Н. Талізінної, Г. Щукіної та ін. Ученими доведено, що творча активність є вищим рівнем прояву пізнавальної активності людини, якістю особистості, її інтегральною характеристикою.

Проблемі формування творчої активності молодших школярів присвячені дослідження О. Богданової, Д. Богоявленської, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, В. Крутецького, Г. Костюка, В. Моляко, І. Онищенко, Я. Пономарьова, Н. Талізінної, І. Якиманської та ін. Однак, особливості формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму не досліджувалися і не розглядалися.

Отже, актуальність проблеми формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму, її недостатня теоретична та практична розробленість зумовили вибір теми магістерського дослідження: «Формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови».

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови.

Відповідно до мети роботи було поставлено такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити стан проблеми в науковій літературі, масовому педагогічному досвіді.

2. Описати структурні компоненти творчої активності особистості молодшого школяра.

3. Розкрити сутність дитиноцентризму як провідного принципу Нової української школи.

4. З'ясувати педагогічні умови формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови.

5. Розробити дослідно-експериментальну програму формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови.

Об'єкт дослідження – процес формування творчої активності особистості молодшого школяра.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови.

Гіпотеза дослідження: формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови буде ефективним за умов:

- реалізації принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;
- залучення першокласників до творчої навчальної діяльності;

– органічного включення творчих завдань у структуру уроку української мови.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань дослідження використано такі методи:

– теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування);

– емпіричні (узагальнення наявного педагогічного досвіду, спостереження за освітнім процесом, бесіди з вчителями та учнями, педагогічний експеримент);

– методи математичної статистики.

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Криворізької гімназії № 91. В експерименті взяли участь учні перших класів.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес основних положень формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму. Сформульовані положення, висновки можуть бути використані вчителями початкових класів щодо формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови в умовах дитиноцентризму, а також у майбутній професійній діяльності автора, при написанні наукових публікацій.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано у вигляді доповіді «Сутність дитиноцентризму як провідного принципу Нової української школи» на звітній науковій ZOOM-конференції студентів «Актуальні питання теорії і практики початкового навчання» (м. Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет, 18 травня 2020 р.); доповіді «Психолого-педагогічні засади розвитку творчої активності молодших школярів в умовах Нової української школи» на III Регіональній науково-практичній конференції «Інновації у професійній діяльності педагога: проблеми, теорія, практика» (м. Нікополь, Комунальний вищий

навчальний заклад «Нікопольський педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради, 21-22 травня 2020 р.); доповіді «Умови та шляхи розвитку творчої активності молодших школярів в умовах Нової української школи» на VII Всеукраїнській науково-практичній студентській інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки» (м. Київ, Національній педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 12 травня 2020 р.).

За результатами дослідження є такі публікації:

1. Довга Г. В. Сутність дитиноцентризму як провідного принципу Нової української школи. *Актуальні питання теорії і практики початкового навчання* : зб. наук. праць. Кривий Ріг: КДПУ, 2020. Вип. 13. С. 74–78.

2. Довга Г. В. Психолого-педагогічні засади розвитку творчої активності молодших школярів в умовах Нової української школи. *Інновації у професійній діяльності педагога : проблеми, теорія, практика* : матеріали III Регіональної науково-практичної конференції. Нікополь, 2020. С. 21–25.

3. Довга Г. В. Умови та шляхи розвитку творчої активності молодших школярів в умовах Нової української школи. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С.109 – 112.

4. Довга Г. В., Онищенко І.В. Формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови в умовах дитиноцентризму : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 86 с.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, супроводжуваних висновками, загальних висновків, списку використаної літератури (110 позицій) та трьох додатків. Повний обсяг роботи – 104 сторінки, з яких 80 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Сутність поняття «творча активність» у психолого-педагогічній літературі

Проблема творчої активності є складною, багатоаспектною та визначальною у психологічній науці. Творча активність розглядається з двох аспектів. Перший пов'язаний з поняттям «творчість» (якості і властивості особистості, що сприяють повній реалізації її творчого потенціалу); другий – з поняттям «активність» (ініціативність, самостійність творчої діяльності, мотивом якої є потреба в самореалізації).

Вважаємо за необхідне розкрити ключові поняття дослідження, а саме: «активність», «творчість», «творча активність». Аналіз наукової літератури показав, що вітчизняні та зарубіжні вчені дані поняття розглядають з різних точок зору.

Насамперед, розкриємо сутність поняття «активність». Існує декілька напрямів у визначенні даного поняття, зокрема:

– активність – це якісна характеристика діяльності (В. Коган, В. Сагатовський, В. Сергєєв, Л. Станкевич та ін.);

– активність – це риса особистості (М. Данилов, А. Лазурський В. Лозова, Т. Мальковська, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.);

– активність – це невід'ємний атрибут матерії, особлива властивість усіх живих систем (Ю. Воробйов, М. Дьомін, М. Каган, М. Маргулис та ін.).

Зазначені вчені виділяють біологічну та соціальну активність особистості. На їх думку, біологічна активність є вродженою, соціальна ж активність може змінюватися у зв'язку зі зміною особистості і того

середовища, в якому ця особистість розвивається. Це дозволяє цілеспрямовано займатися формуванням активності кожної особистості.

Важливе місце у нашому дослідженні займає думка А. Кирсанова, який розглядає поняття «активність школярів» як:

- живу, активну діяльність, спрямовану на виконання отриманого завдання;
- виявлення цілеспрямованої уваги до роботи на уроці та в позаурочний час;
- свідоме, вольове, цілеспрямоване виконання розумової та практичної роботи, необхідної для оволодіння знаннями, уміннями та навичками [42, с. 81].

Складовими активності школярів учений виділяє:

- наявність зрозумілої для дітей цільової установки, яка сприяє підвищенню дитячої активності;
- інтерес до роботи, який зумовлюється цільовою установкою та самим процесом оволодіння новими знаннями та навичками;
- активна робота учнів над навчальним матеріалом, критичне опрацювання отриманої інформації, опора на отриманий життєвий досвід;
- організація співробітництва та взаємодопомоги [42, с.93].

Отже, активність – це цілеспрямоване бажання досягти поставленої мети, завдань шляхом постійної, системної діяльності. Активність особистості проявляється у вольових актах, ініціативності, життєвому поклику, бажанні. Активність є базовим структурним компонентом загального поняття «творча активність». Активність виявляється в діяльності, яка постійно бажає діяти. Власну активність особистість втілює в:

- здібностях;
- діяльності;
- досяганні поставлених завдань;
- розвитку особистісних вольових зусиль.

Розкриємо сутність поняття «творчість». Результати вивчення наукових джерел дають можливість з'ясувати, що вітчизняні та зарубіжні вчені по-різному характеризують дане поняття.

С. Рубінштейн визначає «творчість» як «діяльність зі створення нового, оригінального, що входить не тільки в історію розвитку самого творця, але й в історію розвитку науки, мистецтва тощо» [84]. Як бачимо, С. Рубінштейн акцентує увагу на створенні якогось надзвичайно нового відкриття, яке не зустрічалося раніше.

На думку Л. Виготського, творчість це – діяльність людини зі створення нового: предметів зовнішнього світу, висновків або почуттів, що живуть і знаходяться тільки в самій людині [19, с.42]. Л. Виготський визначає творчість тільки в самій людині.

Як зазначає С. Сисоєва, темп досягнень певного рівня творчих результатів не є рівномірним для всіх і залежить від індивідуальних психофізіологічних особливостей особистості, умов творчої діяльності, соціального оточення [87].

Л. Горюнова зазначає, що творчість – це вища форма активності і самостійності в діяльності людини, яка включає елемент нового, передбачає оригінальну і високопродуктивну діяльність, здатність до розв'язання проблемних ситуацій, продуктивну уяву у поєднанні з критичним відношенням до досягнутих результатів [26].

Цікавим, на наш погляд, є визначення творчої діяльності українського дослідника В. Моляко. На його думку, творчість – це процес створення, відкриття нового, що раніше для певного конкретного суб'єкта було невідомим [67].

На думку О. Туриніної, провідною ознакою творчості є створення нових продуктів, тобто творчий процес є ланцюгом, який включає такі складові: постановка задачі (задум), формування задуму, його реалізація – це схематична побудова, кожен елемент якої розкладається на складові [97].

За переконанням С. Сисоєвої, творчий інтерес, допитливість – це форма вияву пізнавальної потреби особистості, яка спрямована на творчу діяльність [87].

Отже, на нашу думку, творчість – це діяльність, у результаті якої створюється щось нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відбиває індивідуальні нахили, здібності і досвід людини. Головною ознакою творчості найчастіше вважають новизну, визначаючи творчою діяльністю ту, що породжує щось якісно нове, позначене неповторністю, нестандартністю, оригінальністю, унікальністю.

Розкриємо сутність поняття «*творча активність*».

Творча активність особистості є складною, багатогранною і багатофункціональною психологічною складовою, окремі аспекти якої досить широко вивчаються як у вітчизняній науці (Б. Ананьєв, Г. Балл, Д. Богоявленська, О. Брушлинський, Л. Виготський, В. Дружинін, Г. Костюк, О. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, С. Науменко, Я. Пономарьов, В. Роменець та ін.), так і у світовій (Р. Арнгейм, І. Бентлі, Дж. Гілфорд, Б. Гіделін, Ж. Годфруа, А. Дрейяр, Р. Жоллмен та ін.).

Нами визначено, що у трактуванні поняття «творча активність» існують такі підходи:

1) особистісний (творча активність – це складна, комплексна характеристика особистості);

2) діяльнісний (творча активність – це інтегративна категорія, що перетворює діяльність у творчий процес);

3) особистісно діяльнісний (творча активність є важливою характеристикою діяльності творчої особистості, що забезпечує їй професійний зріст і саморозвиток).

Поняття «творча активність» формувалося у процесі розроблення поняття «активність». Отже, воно виступає видовим поняттям по відношенню до родового поняття «активність».

У сучасній психолого-педагогічній науці поняття «творча активність» визначається як:

- властивість особистості (Н. Вишнякова, Ш. Ганелін, В. Кузін, О. Матюшкін, Л. Новікова, Г. Шамова та ін.);
- складова темпераменту (В. Небиліцин);
- особлива потреба (Л. Божович);
- діяльність (А. Люблінская, В. Ротенберг);
- міра діяльності (В. Коган);
- взаємодія з дійсністю (Б. Кадилов, Н. Лейтес).

За переконанням Р. Нізамова, творча активність – це складне ставлення людини до дійсності, комплекс якостей людини, де взаємодіють інтелектуальні, вольові, емоційні процеси [69, с. 6]. Учений переконує, що творчо активна людина прагне проникнути в сутність речей, застосувати нові прийоми подолання перешкод, а також привнести елементи новизни у способи виконання завдань.

Погоджується з думкою Р. Нізамова вчений Е. Сет. Він вважає, що творча активність є сукупністю якостей людини (емоційні, вольові, інтелектуальні), які виявляються в ініціативності, самостійності, емоційній чутливості, вольових, цілеспрямованих діях, свідомості вчинків [94].

Як зазначає О. Лобова, творча активність є сталою і, водночас, динамічною інтегративною особистісно-діяльнісною характеристикою, яка спрямовує особистість на перетворювальну діяльність та забезпечує творчий характер цієї діяльності завдяки поєднанню творчо орієнтованої мотиваційної сфери та творчих здібностей, які, у свою чергу, є своєрідною основою творчої активності [57, с. 32].

Погоджуємося з думкою Т. Шамової, що творча активність є вищим рівнем пізнавальної активності. Дослідниця зазначає, що творча активність – це третій, вищий рівень пізнавальної активності, який характеризується

інтересом і прагненням не тільки проникнути глибоко у суть явищ та їх взаємозв'язків, але й знайти для цієї мети новий спосіб [102, с. 53].

На думку Н. Білої, творча активність є властивістю особистості, яка спрямована на перетворення діяльності. Творча активність дозволяє формувати ідейну зрілість особистості, її моральну позицію, високий рівень загальної культури, активну виконавську діяльність і методичну підготовку [9].

С. Діденко визначає поняття «творча активність» як стійке утворення динамічного характеру, інтегральну якість, що передбачає цілий комплекс емоційних, інтелектуальних, характерологічних особливостей, які дають змогу особистості творити у будь-якому виді людської діяльності і виявляються як самодіяльність у вільній, свідомій, ініціативній внутрішньо необхідній діяльності [30, с. 47].

За переконанням О. Ковальова, творча активність є психологічним виявом особистості в тій чи іншій творчій діяльності. Самостійність же визначає характер участі в такій діяльності [45, с. 167].

Проаналізувавши визначення кожного вченого, можна сказати, що творча активність в цілому – це комплекс таких компонентів:

- 1) по-перше, це власне вольові зусилля особистості, ініціативність;
- 2) по-друге, динамічна система темпераменту творчого характеру, якості особистості, саморегуляція, самомотивація;
- 3) по-третє, це власне активність виявлення творчості в діяльності. Творча активність спонукає до нових рішень, бачення старого забутого новими нестандартними ідеями, вимагає вміння застосовувати набуті знання в нових сферах.

На думку В. Лозової, ознаками творчої активності є:

- ініціатива;
- самостійність у визначенні мети, завдань, засобів пізнання;
- інтерес;
- характер діяльності (новизна, своєрідність, ламання традицій);

– оптимальність діяльності (скорочення кількості дій, операцій, витрати часу, сил) [58, с. 27].

Спираючись на результати досліджень творчої активності у навчальній діяльності, ми розглядаємо творчу активність як вищий рівень активності, комплексну характеристику якостей особистості, яка формується на основі загальних і спеціальних здібностей у навчально-творчій діяльності, успішно реалізується в ній, виражається у здатності активізувати свої природні задатки і здібності, вмінні нестандартно мислити, генерувати ідеї за умови відповідної мотивації та високого розвитку психічних процесів.

Отже, у психолого-педагогічній літературі поняття «творча активність» розглядається з різних сторін, зокрема, як творча діяльність, якість особистості, специфічна потреба особистості, міра, ставлення до діяльності, ставлення до дійсності, комплекс властивостей, що поєднують інтелектуальні, вольові й емоційні процеси. Творча активність передбачає здійснення ініціативних, активних, нестандартних, оригінальних, новаторських дій.

1.2. Змістова характеристика та структура творчої активності особистості молодшого школяра

В умовах НУШ одним з актуальних завдань є підвищення якості та ефективності навчання шляхом всебічної активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, розвитку їх творчої активності, здібностей до самостійного здобуття знань. Щоб особистість у своєму розвитку досягла успіху, вона має бути активною у діяльності.

Дослідження сутнісних, змістовних та структурних ознак творчої активності особистості стали предметом дослідження Л. Арістової, Д. Богоявленської, Л. Виготського, Т. Волобуєвої, В. Давидова, Д. Ельконіна, З. Калмикової, Ю. Косенко, І. Лернер, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, Н. Тализіної, Г. Щукіної та ін.

Так, зокрема, Т. Волобуєва розглядає творчу активність здобувача освіти як мобілізацію єдності його інтелектуальних, вольових і фізичних сил на створення в процесі навчання нових продуктів, що відрізняються від відомих йому раніше [15, с. 26]. Дослідниця зауважує, що змістовна характеристика включає нове саме для окремої особистості, саме те, що вона відкрила для себе.

Д. Іванова стверджує, що творча активність молодшого школяра в різних видах діяльності виявляється у пошуку нового, ініціативі та самостійності у виборі об'єкта діяльності й у процесі її здійснення, в оригінальності способів та результатів цієї діяльності, а також в умілому використанні знань, умінь і навичок, в умінні бачити нові завдання у звичному, щоденному [37, с. 41]. Д. Іванова, включає новий компонент у творчу активність – це уміле використання власних знань, умінь і навичок та вміння бачити щось незвичне у стандартному та буденному.

О. Лобова визначає творчу активність як сталу і, водночас, динамічну інтегративну особистісно-діяльнісну характеристику, що спрямовує людину на перетворювальну діяльність та забезпечує творчий рівень цієї діяльності завдяки єдності двох основних структурних елементів: творчо орієнтованої мотиваційної сфери та творчих здібностей, які є своєрідним підґрунтям творчої активності [57, с.21]. О. Лобова, як ми бачимо, звертає увагу на мотиваційну сферу особистості та її творчі здібності. В основі активної діяльності лежить мотиваційний компонент, власне бажання творчо діяти. Мотиваційний компонент у структурі досліджуваного поняття відіграє вирішальну роль, адже мотиви є рушійною силою будь-якої діяльності особистості. Це є психологічною умовою для досягнення успіху та створенню нового.

У роботі Л. Копець [47] зазначено, що творчою є особистість, у якій поєднуються такі складові, як внутрішня потреба творити із розумінням суті справи, знання та вміння, відповідна обдарованість. З цього виходить, що до структури творчої особистості повинні входити психологічні властивості,

соціально обумовлені та діяльнісні властивості. Аналіз наукових джерел [10; 12; 65] показав, що до групи психологічних властивостей належать:

- спрямованість;
- здібності;
- риси характеру;
- властивості темпераменту.

І. Ступницький і С. Гасанов до складу творчої активності відносять процес реалізації творчих здібностей та творче мислення [90, с. 14]. Учені подають оригінальні визначення вказаних складових творчої активності. Зокрема, на їх думку, творчі здібності – це синтез властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності; творче мислення – це мислення, у результаті якого особистість відходить від загальноприйнятих і відомих шаблонів (схем, алгоритмів) під час розв’язання чи рішення проблем, натомість, прокладає власні оригінальні, нетипові підходи і бачення, виявляючи інтелектуально-творчу ініціативу, послуговується загальними розумовими здібностями, генерує нові ідеї, породжує «побічні» продукти діяльності. Ці складові і є рушійною силою до появи творчої активності.

О. Сущенко вважає, що складові елементи творчої активності – інтелектуальна ініціатива, мотив, комунікативність – базуються на загальних та спеціальних здібностях і передбачають спеціальні вміння [92, с. 32]. Проаналізувавши складові елементи творчої активності за О. Сущенко, можна сказати, що все нове створюється на базі загальних та спеціальних здібностей, що в подальшому розвивають спеціальні вміння.

До структури творчої активності Л. Єрмолаєва-Томіна відносить основні компоненти творчості, а саме: самостійність вибору об’єкта мислення, вихід за межі завдання, перетворення завдання і стимулу [32].

Дослідниця акцентує увагу на самотійності власного вибору та особистісний стимул. Знову ж таки, особлива увага приділяється мотиваційній сфері.

За переконанням С. Діденко, серед структурних компонентів творчої активності молодших школярів слід виділити такі:

- аксіологічний;
- емоційно-перцептивний;
- гносеологічний;
- праксеологічний.

На думку автора, між першими трьома компонентами домінують координаційні зв'язки, у той же час, аксіологічний компонент інтегрує всі інші, надаючи їм творчого характеру [30].

Відповідно до досліджень І. Коган, особистість до творчого пошуку спонукає проблемна ситуація, тому її значення для формування творчої активної особистості є дуже важливим. Творча активність під час пошуку викликає специфічний психічний стан, який характеризується «високим динамізмом емоційних переживань, спрямованістю на істину, мисленнєвою активністю, рівень яких визначається ступенем суб'єктивної значущості, пізнавальної привабливості й складності проблеми» [46, с. 141].

На нашу думку, така самообілізація є виявом творчої активності особистості. Поштовхом до появи тих чи інших творчих продуктів, як стверджують Дж. Уолтерс і Х. Гарднер, є процес радикальної перебудови індивідуального пізнавального досвіду. Так, в умовах вибіркової взаємодії суб'єкта з певними аспектами свого оточення та змін в його уявленнях про певну предметну галузь і самого себе відбувається кристалізація досвіду [110, с. 18]. Велику роль у цьому процесі відіграє творча активність. Ю. Бокань [7], В. Овчинніков [74], Я. Пономарьов [78] зазначають, що причиною виникнення особливої напруги і готовності творчих потенцій особистості до активності в перетворювальній діяльності є діалектичний зв'язок і суперечності продуктивного та репродуктивного у творчому

процесі, міра їх співвідношення. Творчість, по суті, є реалізацією прагнення людини активізуватися і використати всі свої здібності. На жаль, непоодинокі випадки, коли людина, наділена творчим потенціалом, так і не реалізує його, залишаючись лише пасивним спостерігачем. Тільки спрямованість на творчість, самореалізацію, самодіяльність включає механізми творчої активності і призводить до розвитку всіх сутнісних сил людини.

За переконанням С. Смірнова, існує 4 напрямки розвитку активності: за співвідношенням внутрішньої і зовнішньої організації причин активності – вісь міри ініціативності: від пасивності через реактивність до абсолютно спонтанної активності; зростання часових проміжків між початком впливу та його результатом; від адаптації до перетворення, до збереження і розвитку внутрішньої визначеності; інтенсивність активності як міра руху, енергії, реальної або потенційної зміни і розвитку [89, с. 23–25].

Отже, основою творчої активності дитини є виникнення й розв'язання творчого завдання, проблемної ситуації, а джерелом – внутрішній саморух особистості до творчої самореалізації та самовдосконалення.

Проаналізувавши декілька структур творчої особистості, на наш погляд, можна виділити основні компоненти:

- емоційний – залежить від типу нервової системи, вольових зусиль;
- мотиваційний – рушійна сила, як регенератор змін, отримання нового, бажання до створення, до активності в діяльності, вираження себе як особистості;
- діяльнісний – використання набутих знань в реальному житті, створення неординарних ідей на основі власного передового досвіду.

Ці три компоненти є базисом до реальних змін та створення нового, наповненого динамічною новизною, але відносною для кожної особистості. Суб'єкт розвивається і робить певні відкриття відповідно до своїх попередніх знань та пошуків у майбутньому.

На думку Т. Шамової, творча активність супроводжується пізнавальною активністю учнів на уроках, яка полягає не лише в їхній діяльності, а й у самостійності мислення, розвитку творчої думки, спостережливості. Дослідниця виділяє три рівні пізнавальної активності учнів:

1. Перший рівень – відтворювальна активність (прагнення учня зрозуміти, запам'ятати і відтворити знання, оволодіти способом застосування їх за зразком; характеризується відсутністю в школярів інтересу до поглиблення знань).

2. Другий рівень – інтерпретуюча активність (прагнення здобувача освіти до проникнення в сутність явища чи процесу, оволодіння способами застосування знань у змінених умовах, прагнення пізнати зв'язки між явищами і процесами).

3. Третій рівень – творчий рівень (прагнення проникнути в суть явищ та їх взаємозв'язків, прагнення знайти для досягнення мети новий спосіб, прагнення застосувати знання в новій ситуації, тобто виконати перенесення знань і способів діяльності в умови, які досі не були їм відомі) [102, с. 10].

Аналізуючи наукові праці О. Богданової, Д. Богоявленської, В. Моляко, Я. Пономарьова, Н. Тализіної, І. Якиманської та ін., вважаємо за доцільне розглядати такі основні структурні компоненти творчої активності особистості молодшого школяра:

1) пізнавально-діяльнісний компонент – активність дитини в оволодінні знаннями, уміннями та навичками, необхідними для самостійної творчої діяльності;

2) мотиваційно-вольовий компонент – сформованість мотиваційної готовності до творчої діяльності, вольових рис особистості та її ціннісних орієнтирів, що забезпечують включення у творчу діяльність;

3) змістовно-операційний компонент – сформованість активно-перетворювального ставлення дитини до власної діяльності, цілісність, мобільність, результативність та надійність;

4) емоційний компонент – здатність особистості до активного творчого сприйняття оточуючої дійсності;

5) самооцінний компонент – прагнення дитини до творчого пізнання своєї особистості, розвитку власного творчого потенціалу.

Відповідно до структурних компонентів творчої активності виділяють критерії, які відображають специфічність творчих проявів особистості, а саме:

1) мотиваційний, що виражає спрямованість особистості на діяльність та відображається у визначенні творчих потреб та інтересу до діяльності, реалізуючи свої творчі здібності, у задоволенні від процесу творчої діяльності;

2) евристичний, що визначається ступенем інтелектуально-творчої ініціативи і креативності та відображається в ініціативності в набутті знань, умінь, навичок, висуванні ідей, здатності до висування плану та оригінальних варіантів розв'язання завдань, в ініціативності та здатності до створення оригінальних продуктів творчої діяльності;

3) діяльнісно-вольовий, що характеризується ступенем творчої самостійності, спрямованістю на саморозвиток та відображається в уміннях самостійно здобувати нові знання, набувати вміння і навички, у створенні власних результатів на основі трансформації та інтерпретації існуючих знань, умінь і навичок.

Виходячи із суті та структури творчої активності, ми визначаємо творчу активність молодшого школяра як якість особистості, що формується та розвивається в процесі творчої діяльності та знаходить своє виявлення в якісно нових продуктах цієї діяльності.

Узагальнюючи вище сказане, виділимо змістовні ознаки творчої активності:

– творча активність є діяльністю, що полягає у виробленні істотно нового: нових речей або нових способів діяльності;

- творча активність оригінальна як процес, оскільки в її процесі завжди застосовуються нові засоби (способи) або нові програми діяльності;
- творча активність у генетичному плані є створенням нових корисних комбінацій з елементів різних систем (творча активність є комбінуванням);
- творча активність є процесом, що полягає в постановці і розв'язанні проблем, нестандартних завдань;
- творча активність є вищим видом діяльності людини, вона первинна по відношенню до виконавської діяльності.

Таким чином, аналіз наукової літератури показав, що проблема визначення структурних компонентів творчої активності особистості молодшого школяра є актуальною. У структурі творчої активності вчені виділяють пізнавально-діяльнісний, мотиваційно-вольовий, змістовно-операційний компоненти. Творча активність як вищий вид діяльності характеризується ініціативою у визначенні мети, завдань, прагненням виявити причинні зв'язки та залежності, готовністю до самостійного творення нового, оригінального і нестандартного. Тому показниками творчої активності є ініціатива, самостійність, засоби пізнання, інтереси, характер діяльності. Між всіма структурними компонентами має бути взаємозв'язок. Вони разом складають повноцінну творчо активну особистість, яка виявляє себе в прагненні до нових власних відкриттів.

1.3. Сутність дитиноцентризму як провідного принципу Нової української школи

Схвалення Концепції «Нова українська школа» [71], прийняття Закону «Про освіту» [33], затвердження Державного стандарту початкової освіти [28] вимагають від сучасної початкової школи нових підходів до формування компетентної, успішної, творчої особистості, у якій поєднується

інтелектуальні здібності, розвинуті фізичні та моральні якості, активна громадянська позиція, здатність до інноваційної діяльності, креативність, бажання навчатися впродовж життя.

Сучасна освіта потребує максимальної уваги до кожної особистості. У Концепції «Нова українська школа» акцентується увага на впровадженні особистісно орієнтованої моделі освіти, яка заснована на ідеях дитиноцентризму [71]. Серед характерних ознак даної моделі вирізняється її спрямованість на екзистенційні потреби людини: свобода буття, вільний вибір життєвого шляху й світогляду, самостійність, відповідальність, самореалізація, саморозвиток, самовизначення, творчість. Особистісно-орієнтована модель освіти враховує попередній досвід, потреби, інтереси, ціннісні орієнтири, індивідуально-психологічні особливості кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.

Теоретичне обґрунтування дитиноцентризму здійснили Г. Ващенко, К. Вентцель, Д. Дьюї, А. Дістервег, Я. Коменський, Я. Корчак, Т. Лубенець, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Ф. Фребель та ін. У сучасній вітчизняній педагогіці ідеї дитиноцентризму знаходять відображення в наукових студіях І. Беха, В. Бикова, С. Білецької, О. Вишневецького, М. Євтуха, О. Захаренка, І. Зязюна, К. Каліни, О. Квас, В. Кременя, М. Левківського, В. Лозової, В. Лугового, Н. Ничкало, С. Попиченко, Н. Скотної, О. Федій та ін.

Розробці дитиноцентризму як провідного принципу НУШ присвячено праці Н. Бібик, К. Каліни, О. Квас, Г. Коберник, В. Мисько, М. Набок, Л. Ніколенко, І. Онищенко, О. Русінової, О. Савченко, В. Сидоренко, М. Скрипник та ін. У дослідженнях учених наголошується, що дитиноцентризм є провідним принципом НУШ на загальнодержавному рівні, тому розкриття його сутності, особливостей упровадження в освітній процес початкової школи є одним із важливих завдань.

Актуальність упровадження ідей дитиноцентризму зумовлена тим, що дитина є центральною постаттю у всіх взаємопов'язаних процесах виховання, навчання та її розвитку для формування повноцінної особистості.

Це вимагає змін в освіті і самого способу включення особистості в освітній процес.

Основним в освітньому процесі є орієнтація на потреби учня, дитиноцентризм. Особистісно-орієнтована модель освіти, що заснована на ідеях дитиноцентризму, передбачає максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів, забезпечення морально-психологічного комфорту, відмову від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра.

Дитиноцентризм є предметом досліджень різних наукових галузей, зокрема, філософії, педагогіки, психології, соціології, освітології та ін., а, отже, є поняттям глобальним, таким, що вимагає детального і ґрунтовного вивчення. Розкриємо сутність поняття «дитиноцентризм».

О. Вишневський поняття «дитиноцентризм» визначає як «зорієнтованість окремого учня на власну діяльність – пізнання, усвідомлення, пошук і здобування інформації, співтворчість, удосконалення здатності керувати собою, творити і винаходити, виявляти власну активність та ініціативу» [14, с.49]. Учений вважає, що філософія дитиноцентризму передбачає, по-перше, раннє виявлення природних можливостей, потреб та життєвих цілей дитини – її життєвої стратегії – тієї сфери, де вона може себе виявити найповніше і, по-друге, забезпечення їй у школі можливостей мобілізувати навколо цих потреб і цілей свою волю, здібності, ціннісні орієнтації [14, с. 51].

За переконанням О. Квас, дитиноцентризм – це «особистісно орієнтована модель виховання дитини, призначення якої розширити її можливий життєвий шлях та саморозвиток на засадах гуманізації реального буття дитини, посилення уваги до системи її цінностей та інтересів задля формування у неї основ життєвої компетентності» [39].

С. Попиченко поняття «дитиноцентризм» трактує як «орієнтацію на особливості дитини, утвердження її як найвищої цінності, відповідальне

ставлення дорослого до неї» [79, с. 289]. Як бачимо, авторка наголошує на утвердження дитини як найвищої цінності буття.

На думку К. Каліни, дитиноцентризм – це «принцип підвищеної уваги до конкретної дитини з її сутнісними характеристиками» [38, с. 105]. Отже, дослідниця акцентує увагу на виявленні максимальної уваги до кожної дитини.

О. Захаренко поняття «дитиноцентризм» розглядає як «забезпечення процесу виховання і навчання кожної дитини на основі розвитку її природних здібностей» [36, с. 57]. За переконанням ученого, в освітньому процесі слід максимально враховувати природні здібності дитини.

В. Кремень розглядає дитиноцентризм як гуманістично орієнтований підхід до формування нової людини [52, с. 3-4].

У poradнику для вчителя «Нова українська школа» поняття «дитиноцентризм» розглядається як «максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів» [72, с. 18].

Отже, переважна більшість сучасних учених розглядають дитиноцентризм у контексті гуманізації освітнього процесу та тлумачать його як соціально-педагогічну модель освіти, системоутворювальною метою якої є створення умов для розвитку її природних задатків і здібностей. Виокремлення в кожній дитині її сутності та особливостей створює можливості для максимального наближення навчання і виховання цієї дитини до її конкретних здібностей.

Узагальнюючи погляди вчених на поняття «дитиноцентризм», ми у своєму дослідженні дане поняття розглядаємо як модель навчання, виховання і розвитку дитини, призначення якої зберегти дитячу субкультуру, максимально наблизити зміст освіти в початковій школі до її вікових, сутнісних характеристик, потенційних здатностей і здібностей, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини.

У своїй праці «Вік дитини» Е. Кей зазначає, що основна мета освіти – не передача знань, а гармонійний розвиток дитини на основі її задатків і життєвого досвіду. Нею сформульовано ведучий принцип нового виховання: «Виходячи з дитини» [40].

С. Френе писав, що школа майбутнього буде орієнтована на дитину, на її прагнення до знань, створення сприятливих умов для саморозвитку, розвиток індивідуальних творчих можливостей дитини та присутній від природи потребі в самореалізації [104].

В основу сучасної початкової освіти, як підкреслює І. Онищенко, покладено філософію дитиноцентризму, яка ставить школяра, його індивідуальність у центр педагогічної взаємодії, визнає дитину з її особистими потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність людського буття. Авторка зауважує, що реалізація дитиноцентризму як провідного принципу НУШ вимагає збереження дитячої субкультури, максимального наближення змісту навчання, виховання і розвитку дитини до її вікових, сутнісних характеристик, потенційних здатностей і здібностей, ураховуючи індивідуальні особливості кожної дитини [75, с. 286-287].

Дитиноцентризм спирається на природні здібності та потреби кожної дитини, дає можливість розвивати її унікальні можливості та здібності. Отже, головною метою дитиноцентризму є максимальне наближення навчання та виховання до вікових та індивідуальних особливостей дитини, її здібностей, можливостей та інтересів.

Актуальними і важливими ідеями дитиноцентризму для НУШ є:

- відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;
- активність учнів в освітньому процесі;
- орієнтація на інтереси та досвід учнів;
- створення навчального середовища, яке перетворює навчання на яскравий елемент життя дитини;

- забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;
- відмова від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання вільної незалежної особистості;
- упровадження шкільного самоврядування, що передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству [72, с. 18-19].

Освітній процес в НУШ ґрунтується на певних пріоритетах, зокрема, на таких, як:

- дитиноцентризм;
- визнання цінності дитинства;
- радість пізнання;
- презумпція талановитості дитини;
- запобігання соціальному розшаруванню;
- розвиток особистості та умов для її формування;
- плекання здоров'я учнів;
- безпека.

В аспекті нашої проблеми важливими пріоритетами є «дитиноцентризм» та «визнання цінності дитинства». Розглянемо їх.

Погоджуємося з В. Сидоренко, що основними положеннями пріоритету «дитиноцентризм» є:

- розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, індивідуальних стилів, темпу, освітніх траєкторій;
- формування загальнолюдських цінностей;

- свобода вибору власної освітньої траєкторії;
- підтримка життєвого оптимізму;
- розвиток самостійності;
- плекання творчості й допитливості [86, с. 14].

Основними положеннями пріоритету «визнання цінності дитинства» є:

- відповідність вимог віковим особливостям;
- визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру;
- урахування цінностей та інтересів дитини для формування в неї основ життєвої компетентності;
- обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність дитини [72., с. 14].

У центрі навчання в Новій українській школі є особистість учня, його потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири, отже, навчання і виховання є антропоцентричними за метою, змістом і формами організації, усі методичні рішення спричинюються особистістю того, хто навчається.

Погоджуємося з думкою І. Онищенко, одним із актуальних завдань модернізації освіти на засадах дитиноцентричного підходу є осучаснення уявлень про місце учня в освітньому процесі. Авторка наголошує, що за дитиноцентричною концепцією, учень – це рівноправний учасник освітнього процесу, добровільний і зацікавлений односторонній, відповідальний за його результати. Спираючись на ідеї дитиноцентричного підходу, суб'єкт-суб'єктний характер стосунків між учителем, учнем і батьками є запорукою збереження індивідуальності дитини, її унікальності, різнорівневості й різноплановості у здібностях, можливостях, інтересах, потребах [76, с. 367].

Суб'єкт-суб'єктний характер стосунків між учителем, учнем і батьками – це симетричний тип стосунків, де усі суб'єкти є рівноправними учасниками освітнього процесу. Це стосунки горизонтального типу, які забезпечують рівноправну участь педагога, учня, батьків в організації та здійсненні

спільної діяльності. Така рівноправна позиція зовсім не означає схожості й однаковості їх думок, але дозволяє кожному суб'єкту мати свою думку, а також надає право її відстоювати і захищати.

Таким чином, дитиноцентризм є провідним принципом Нової української школи, який ставить молодшого школяра, його індивідуальність у центр педагогічної взаємодії, визнає дитину з її особистими потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність людського буття. Відповідно до дитиноцентричної концепції відбувається максимальне врахування вікових і індивідуальних особливостей дитини, її потреб, ціннісних орієнтацій, попереднього досвіду, здібностей і здатностей. Дитиноцентризм визнає дитину з її особистими потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність людського буття, дає можливість розвивати її унікальні можливості, здібності, якості. Дитиноцентризм передбачає організацію освітньої діяльності відповідно до індивідуального стилю, темпу, психофізіологічних та вікових особливостей, потреб, цінностей, освітніх траєкторій.

1.4. Педагогічні умови формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови

Формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму вимагає раціональної організації освітнього процесу, за якої першокласники виступали б його активними учасниками. Успішне формування творчої активності молодших школярів вимагає забезпечення певних педагогічних умов, під якими в педагогічній науці розуміють чинники, обставини, заходи, що сприяють ефективності функціонування педагогічної системи.

На нашу думку, формування творчої активності першокласників в умовах дитиноцентризму буде ефективним за таких умов:

- 1) реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи;
- 2) врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;
- 3) залучення першокласників до творчої навчальної діяльності;
- 4) органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови.

Розкриємо сутність та зміст вказаних педагогічних умов.

Перша умова – **реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи.**

Необхідність дотримання даної педагогічної умови зумовлена тим, що ефективність учіння в контексті вимог НУШ безпосередньо залежить від врахування принципу дитиноцентризму. Упровадження принципу дитиноцентризму в освітній процес початкової школи зумовлене, насамперед, тим, що сучасні умови розвитку суспільства вимагають від початкової школи новітніх підходів до проблеми формування активної, діяльної, успішної, творчої особистості молодшого школяра.

Сучасна початкова школа повинна нести радість пізнання, задоволення від кожного уроку, діти повинні вчитися в колі поваги, взаєморозуміння, підтримки, без примушення. Щоб цього досягти, повинен бути реалізований принцип дитиноцентризму. Українська дитина дуже вразлива, тому треба знаходити підхід до кожної, щоб розбудити зацікавленість, стати на сторону дитячих інтересів, задовольняючи їхні потреби. Отже, важливе завдання НУШ – наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей і можливостей, майбутньої життєвої траєкторії людини, на практиці реалізовуючи принцип дитиноцентризму.

Модернізація системи освіти України на засадах дитиноцентричної освітньої парадигми вимагає перетворень системного рівня, зокрема, таких, як переосмислення її мети і завдань, оновлення змісту, методів і форм організації освітнього процесу. Отже, головною метою дитиноцентризму є

максимальне наближення навчання та виховання до вікових та індивідуальних особливостей дитини, її здібностей, можливостей та інтересів.

Друга умова – врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку.

Провідною ідеєю дитиноцентризму є врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня, про що наголошується у Державному стандарті початкової освіти, зокрема, «метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [28]. Отже, важливим завданням НУШ є наближення навчання і виховання дитини до її сутності, конкретних здібностей і можливостей, майбутньої життєвої траєкторії людини.

Дитиноцентризм розглядається як один з чинників розвитку та якісного прориву в системі початкової освіти в умовах НУШ. Щоб максимально врахувати вікові та індивідуальні психофізіологічні особливості і потреби кожної дитини, відбулася кардинальна зміна структури школи, зокрема запроваджено 2-циклове навчання в початковій школі, де перший цикл (адаптаційно-ігровий) допомагає учневі звикнути до шкільного життя, послідовно адаптуватися до нового освітнього середовища, другий цикл (основний) формує в молодших школярів самостійність та почуття відповідальності, готує до успішного навчання в основній школі.

Індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних і творчих можливостей, активності, схильності і обдаровань кожного учня. Врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів у навчанні та вихованні – це не пристосовування мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, а пристосовування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до

індивідуальних їх особливостей з метою забезпечення високого рівня інтелектуального розвитку особистості.

Третя умова – залучення першокласників до творчої навчальної діяльності.

Урахування даної умови вимагає активного залучення першокласників до творчої навчальної діяльності. Творча діяльність – це така діяльність, внаслідок якої відбувається здійснення нового, оригінального, що відображає індивідуальну спрямованість. В умовах НУШ слід активно залучати школярів до такої творчої діяльності, яка б сприяла творчому задоволенню і розвитку пізнавальних можливостей школярів, надавала їм максимальну свободу для творчого просування, будувала прагнення цікаво і продуктивно опановувати знання.

Сучасна початкова школа в контексті вимог НУШ орієнтована на дитину, яка прагне до знань. Учитель повинен створити сприятливі умови для розвитку індивідуальних творчих можливостей, саморозвитку та самореалізації особистості. Для того, щоб створити комфортні умови для розвитку та формування творчої та успішної особистості необхідно її залучити до творчої навчальної діяльності.

Важливим аспектом є також створення творчої атмосфери на уроці, яка позитивно впливатиме на появу нових, оригінальних, нестандартних ідей. Щоб діти продукували оригінальні ідеї, потрібно їх заохочувати до цього. Забезпечення творчої атмосфери сприяє стимулюванню творчої активності, самостійності, ініціативи учнів, поєднанню творчої свободи і спрямування діяльності учнів, емоційності та виразності спілкування з проявами поваги і доброзичливості учасників педагогічного процесу.

Отже, творча активність молодшого школяра як якість особистості формується у процесі творчої діяльності, знаходить своє виявлення через сформованість потреби й інтересу до творчої діяльності, самостійність і пізнавальну активність.

Четверта умова – органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови.

Ефективним засобом розвитку творчої активності учнів є творчі завдання. Виконуючи їх, молодші школярі приймають самостійні рішення, оригінально та нестандартно діють в різноманітних ситуаціях, вчаться аналізувати, синтезувати, порівнювати. Забезпечується мотиваційний компонент підкріплення стимулювання до діяльності, через яку виражається активність. Здобувачі освіти поступово залучаються до самостійної творчої діяльності, власного вибору та прийнятті рішень.

Нова українська школа забезпечує врахування комплексу індивідуальних особливостей поставивши особистість дитини в центр. На уроках української мови відбувається часта зміна видів творчої діяльності, яка спонукає до активності в діяльності, розвиває зв'язне мовлення та враховує виховний компонент у кожному виді роботи.

Органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови вимагає ґрунтовної підготовки – складання плану уроку, підбору дидактичного матеріалу, ретельного вивчення індивідуальних особливостей учнів класу та ін. Виконання творчих вправ повинно захоплювати учнів, пробуджувати у них творчу активність, пізнавальний інтерес та мотивацію, навчати творчо мислити і діяти самостійно.

Творча діяльність на уроках української мови – один із найефективніших засобів навчання, що максимально активізує інтелектуально-практичні й творчі можливості учнів. Творчі завдання дозволяють зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення рідної мови. Творчі вправи стимулюють розвиток творчої активності, критичного мислення, творчої уяви, уваги.

Таким чином, формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму буде ефективним за таких умов: реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової

школи; врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; залучення першокласників до творчої навчальної діяльності; органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови. Реалізація даних умов сприятиме успішному розвитку творчої активності молодших школярів, активізації пізнавальної діяльності, набуттю творчого досвіду, уміння самостійно конструювати свої знання.

Висновки до розділу 1

1. У психолого-педагогічній літературі поняття «творча активність» розглядається як творча діяльність, якість особистості, специфічна потреба особистості, міра, ставлення до діяльності, дійсності, комплекс властивостей, що поєднують інтелектуальні, вольові й емоційні процеси. Сутність творчої активності як якості особистості полягає у готовності за внутрішніми переконаннями здійснювати ініціативні, новаторські дії. Творча активність дає можливість творити, знаходити нове, невідоме, унікальне.

2. Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що проблема визначення структурних компонентів творчої активності особистості молодшого школяра є актуальною. У структурі творчої активності вчені виділяють пізнавально-діяльнісний, мотиваційно-вольовий, змістовно-операційний компоненти. Творча активність як вищий вид діяльності характеризується ініціативою у визначенні мети, завдань, у прагненні виявити причинні зв'язки та залежності, уміння переходити до теоретичних узагальнень, готовність до самостійного творення нового. Показниками творчої активності є ініціатива, самостійність, засоби пізнання, інтереси, характер діяльності. Між всіма структурними компонентами є тісний взаємозв'язок. Вони разом складають повноцінну творчо активну особистість, яка виявляє себе в діяльності до власних нових відкриттів.

3. Дитиноцентризм є провідним принципом Нової української школи, який ставить молодшого школяра, його індивідуальність у центр педагогічної

взаємодії, визнає дитину з її особистими потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність людського буття. Відповідно до дитиноцентричної концепції відбувається максимальне врахування вікових і індивідуальних особливостей дитини, її потреб, ціннісних орієнтацій, попереднього досвіду, здібностей і здатностей. Дитиноцентризм передбачає організацію освітньої діяльності відповідно до індивідуального стилю, темпу, психофізіологічних особливостей і потреб, освітніх траєкторій.

4. Формування творчої активності молодших школярів умовах дитиноцентризму буде ефективним за таких умов: реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи; врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; залучення першокласників до творчої навчальної діяльності; органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови. Реалізація даних умов сприятиме успішному розвитку творчої активності молодших школярів, активізації пізнавальної діяльності, набуттю творчого досвіду, уміння самостійно конструювати свої знання.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання

Актуальним завданням педагогічної науки і практики є осучаснення уявлень про сутність і призначення освіти. На перший план виходять питання, пов'язані зі становленням особистості дитини. Для їх розв'язання треба кардинально переосмислити зміст і функції освіти, створити сприятливі умови для розвитку здібностей, можливостей кожного учня, формування в молодших школярів основ життєвої компетентності. Це потребує від сучасного учителя початкової школи високого рівня професійної майстерності, володіння методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями [76, с. 365].

Система початкової освіти зазнає значних змін, що пов'язані із внесенням коректив у цілі, завдання та зміст освітнього процесу. ХХІ століття диктує свої умови життя, проповідує нові цінності, висуває нові вимоги до особистості та спонукає до модернізації системи освіти в Україні. Отже, акцентується увага на готовності вчителів початкової школи до змін та використання технологій нового покоління з урахуванням індивідуальних особливостей, можливостей кожного індивіда.

Учитель Нової української школи повинен дотримуватися принципу дитиноцентризму та стати для дітей, насамперед, другом та партнером. У нього залишиться роль лідера, але такого, який ніби з-за куліс організовує і координує весь процес, допоки діти творять і працюють [71].

Проаналізуємо досвід роботи вчителів Нової української початкової школи щодо формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови в умовах дитиноцентризму. Спочатку здійснимо аналіз

педагогічного досвіду вчителів Криворізької гімназії № 91, на базі якої проходив педагогічний експеримент.

1. Воронова Тетяна Олексіївна, вчитель початкових класів II кваліфікаційної категорії Криворізької гімназії № 91.

Досвід роботи, напрацьований Т. Вороновою, базується на застосуванні творчих завдань в освітньому процесі НУШ як засобу розвитку творчої активності учнів початкової школи. Завдання Т. Воронової – розкрити талант учня, розвивати його, дати можливість кожній дитині відчувати радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, допомогти дитині зрости в умовах успіху. Учителька, організовуючи освітній процес, дотримується принципу дитиноцентризму – максимально наближує зміст навчання, виховання і розвитку кожної дитини до її вікових, сутнісних характеристик, потенційних здатностей і здібностей.

Т. Воронова створює ефективні умови для розвитку творчої активності, природних задатків і здібностей кожного учня класу. Так, зокрема, вона на уроках мовно-літературної освітньої галузі використовує такі творчі завдання:

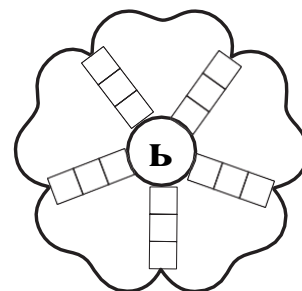
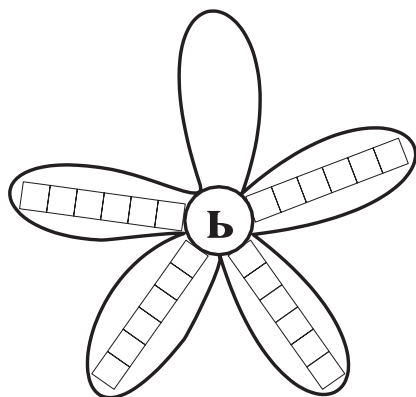
1. Творче завдання. З поданих слів утвори слова:

вун, ка; ло, мо, ко;

но, кі; на, ка, ли;

ла, Ми, ко; Ок, на, са.

2. Творче завдання. Добери слова кінці, яких пишеться «ь» знак.

3. *Творче завдання.* Утвори нові слова з перших складів поданих слів:

десять, рекорд, воля; (дерево)

волога, робот, народ; (ворона)

долина, роги, газета; (дорога)

бегемот, редиска, залізо; (береза)

точило, поле, ляпас; (тополя).

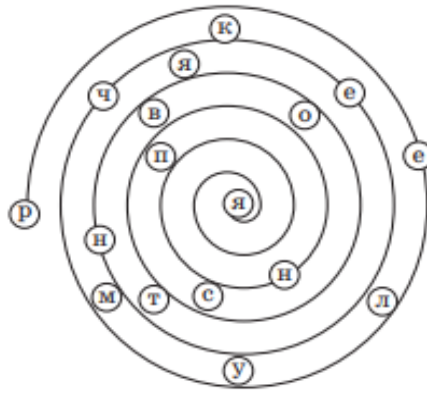
Найголовніше на будь-якому уроці, як стверджує Т. Воронова, – це врахування принципу дитиноцентризму, добір творчих завдань, які відповідають потенційним здатностям і здібностям кожної дитини. Учителька добирає велику кількість завдань із врахування можливостей кожного здобувача освіти.

2. Волинець Оксана Вадимівна, вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії Криворізької гімназії № 91.

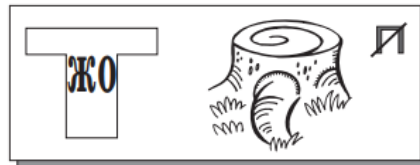
На думку О. Волинець, головна мета сучасної початкової освіти – формування творчої особистості молодшого школяра, яка нестандартно й нешаблонно мислить, творчої розв’язує ситуації, критично мислить. За переконанням вчительки, дотримання принципу дитиноцентризму є важливою умовою організації ефективного освітнього процесу в початковій школі, адже він забезпечує творчі прояви дитини, ураховує її вікові та індивідуальні особливості, забезпечує морально-психологічний комфорт.

Педагогічний досвід О. Волинець заснований на широкому використанні творчих вправ, ребусів, кросвордів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. За переконанням педагога, цікаві творчі завдання (творчі вправи, ребуси, кросворди) є ефективним засобом підвищення ефективності навчання в цілому, і рівня творчої активності зокрема. Наводимо приклади творчих вправ, ребусів, кросвордів, які використовує О. Волинець на уроках мовно-літературної освітньої галузі з метою розвитку творчої активності молодших школярів.

1. *Творча вправа «Розмотай клубочок».* Розмотай клубочок і дізнаєшся з чого складається мовлення.

2. Ребус «Осінь».

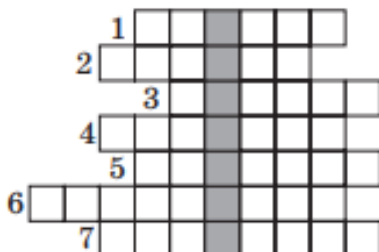
жовтень

олівець

вересень

3. Кросворд «Речення».

1. Іде в поле – як дощечка,
а з поля – як бочечка.
(Корова)
2. Майстер цей з'явився рано,
На даху помудрував,
І без цегли, і без крана
Дім собі побудував.
(Лелека)
3. Стоїть дід над водою,
трясе собі бородою.
(Очерет)
4. Скринька, вертушка,
шнур і довге вушко.
(Телефон)

О. Волинець дійшла висновку, що застосування різних завдань творчого характеру спонукають до самомотивації здобувачів освіти. Також учні цієї вчительки часто беруть участь в різноманітних конкурсах, а застосування завдань даного характеру відкриває можливість постійно посідати призові місця. Це ще більше спонукає дітей опановувати нові горизонти.

3. Распопова Таїса Володимирівна, учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист Криворізької гімназії № 91.

За переконанням Т. Распопової, провідною ідеєю дитиноцентризму є врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня. Саме індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку творчих можливостей, активності, схильності і обдаровань кожного учня.

На думку Т. Распопової, ефективним засобом розвитку творчої активності є творчі ігри. Педагог вважає, що саме творчі ігри можна розглядати як творчість. Ігри стимулюють пізнавальні інтереси, дослідницькі дії, самостійний варіативний пошук шляхів досягнення результату, відкриття нового. Тому вчителька активно їх застосовує у своїй роботі. Важливим, як зауважує Таїса Володимирівна, є перехід молодших школярів від ігрової діяльності до навчальної. Саме творчі ігри дають змогу швидше активізувати освітній процес та оволодіти навчальними навичками. Наводимо приклади творчих ігор, які використовує Т. В. Распопова на уроках мовно-літературної освітньої галузі з метою розвитку творчої активності молодших школярів.

1. Творча гра «Дерево мови».

Під час цієї гри учням пропонується скласти «дерево мови». Спочатку діти визначають місце кожної мовної одиниці на дереві мови, а потім створюють його, працюючи у групах.

- речення (плоди);
- слова (стовбур);
- склади (гілки);
- букви (корінь);

– звуки (квіти).

4. Бабиніна Світлана Василівна, учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист Криворізької педагогічної гімназії.

С. Бабинія створює всі необхідні умови для творчого спілкування молодших школярів. На «ранкових зустрічах» діти систематично виконують завдання творчого характеру (творчі ігри, кросворди, ребуси, сканворди, інтерактивні вправи та ін.). Наприклад, треба назвати слово, що характеризує учня, і щоб це слово починалося з першої букви їхнього імені. Клас вивчає нові слова, які одразу друкуються на стіну слів. Та при цьому самостійно або з допомогою складають речення та невеличкі розповіді залежно від можливостей учня.

С. Бабиніна на своїх уроках активно використовує завдання з LEGO. За її переконанням, використання мовних завдань з LEGO сприяло реалізації багатьох змістових ліній програми. Застосовувалися завдання творчого характеру, де за допомогою LEGO діти створювали уявний придуманий ними транспорт та описували його самостійно. Саме LEGO дає змогу в активній діяльності проявити свою творчість та власний задум. Нові елементи LEGO дають змогу зацікавити дітей і дослідити мовні явища та розвиватися творчо в діяльності.

На думку С. Бабиніної, дитина є центральною постаттю у всіх взаємопов'язаних процесах виховання, навчання та розвитку. Тому проводячи уроки в своєму класі, вона враховує попередній досвід кожної дитини, їх інтереси, індивідуально-психологічні особливості, можливості, здібності, ціннісні орієнтири, тим самим на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.

5. Маменчук Віта Володимирівна, учитель початкових класів, вищої кваліфікаційної категорії Михайлівської ЗОШ № 1 Херсонської області.

В. Маменчук вважає, що модернізація сучасної системи початкової освіти України на засадах дитиноцентричної освітньої парадигми вимагає змін в меті і завданнях, оновлення змісту, методів і форм організації освітнього процесу в початковій школі.

Педагогічний досвід В. Маменчук базується на значному використанні комплексних творчих завдань на своїх уроках. За переконанням педагога, творчі завдання є ефективним засобом підвищення ефективності навчання в цілому, і рівня пізнавальної та творчої активності зокрема.

В. Маменчук вважає, що уроки з використанням творчих завдань стають захоплюючими, а часта зміна видів творчої діяльності активізує інтерес і пом'якшує втому дітей. Творчі уроки сприяють розвитку творчого потенціалу дітей, формування відповідального ставлення до навчання, спонукають до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків. Такі уроки забезпечують розвиток у дітей творчого мислення, формують науковий світогляд, розвивають пізнавальний інтерес, бажання до самостійного здобуття знань. Учні на уроках активно включаються у діяльність, стають партнерами вчителя, беруть участь у розв'язанні нових для них пізнавальних і практичних задач. Таким чином, у них формується співдружність, почуття колективу, співпереживання, взаємодопомоги.

В. Маменчук вважає, що при проведенні кожного уроку слід приділяти велику увагу самостійній творчій діяльності учнів. У подальшому така робота, на думку педагога, формує самоосвітню компетентність молодших школярів, мотивацію учінню, творчу активність, потяг до знань. Учитель перетворює навчання на яскравий елемент життя дітей, змінюючи їхнє ставлення до освітнього процесу, облаштовує навколишнє середовище класу так, щоб учні відчували комфорт, спокій, та щоб панувала сприятлива психологічна атмосфера.

Таким чином, у сучасних умовах шкільної практики особливої актуальності набуває проблема реалізації принципу дитиноцентризму. Вище

названі вчителі, організовуючи освітній процес, реалізують важливі для НУШ ідеї дитиноцентризму, зокрема, ураховують вікові та індивідуальні особливості кожного учня, забезпечують морально-психологічний комфорт дітей, орієнтуються на можливості, здібності та досвід дітей.

Важливою складовою загального змісту початкової освіти є курс української мови. Основна мета цього курсу – формування комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності висловлювати власну думку усно і письмово, критично мислити, проявляти ініціативність, логічно обґрунтовувати власну позицію, вміння зважено приймати рішення.

Від початку 2018-2019 навчального року початкова ланка освіти навчається за новими Типовими освітніми програмами початкової освіти. Є два види Типових освітніх програм під керівництвом О. Савченко та під керівництвом Р. Шияна.

У нових програмах мовно-літературна галузь представлена новими змістовими лініями, які формують комунікативну компетентність. Спільні змістові лінії у програмах є: «Взаємодіємо усно»; «Читаємо»; «Взаємодіємо письмово»; «Досліджуємо медіа».

О. Савченко виділяє ще таку змістову лінію, як «Досліджуємо мовні явища». Р. Шиян виділяє такі змістові лінії: «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Формування в здобувачів освіти молодшої ланки умінь сприймати, аналізувати усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей реалізується за допомогою змістової лінії «Взаємодіємо усно». Тобто формує особистість у соціокультурній сфері, спілкування з людьми, передачі інформації, вміння адекватно реагувати на почуте.

Змістова лінія «Читаємо» спрямована на формування мотивації дітей до навчання та читання, розвиток інтелектуального потенціалу особистості

молодшого школяра. Під час читання в учнів формуються уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію.

Змістова лінія «Досліджуємо медіа» розширює коло джерел інформації, звідки можна взяти нове та вчить розпізнавати правдиву інформацію та неправдиву, формує інформаційну культуру учня, інформаційно-цифрову компетентність.

Уміння досліджувати здобувачами освіти нові мовні одиниці та явища, володіти лінгвістичними знаннями, нормами літературної вимови та правилами українського правопису реалізується змістовою лінією «Досліджуємо мовні явища». У програмі під керівництвом Р.Б. Шияна схожа змістова лінія «Досліджуємо мовлення» забезпечує дослідження мовних закономірностей. У межах цієї лінії молодші школярі опановують виражальні засоби художніх текстів, що в цілому сприяє на формування індивідуального стилю мовлення.

Для розвитку комунікативних умінь учнів, творчого потенціалу, нестандартного мислення, вміння моделювати різноманітні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії розвитку певних подій слугує змістова лінія «Театралізуємо». Також вона передбачає залучення здобувачів освіти до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду та майстерності розповіді на публіці. Відкритті шляхи до створення нових особистісних можливостей. Розкривається багатогранність особистості з різних сторін, має змогу проявити себе творчу у відповідній активній діяльності.

Зміст програми забезпечує формування цілісної особистості, яка володіє державною мовою, комунікативною компетенцією, застосовує набуті знання на практиці та має індивідуальний стиль мовлення; опановує нові горизонти творчості, аналізує базу власних знань та створює оригінальне й неповторне; виражає власні почуття, контролює емоції та проявляє себе повному.

Кожна змістова лінія відповідає принципу дитиноцентризму, пропонує види діяльності відповідно до індивідуального стилю, темпу, психофізіологічних особливостей і потреб, освітніх траєкторій.

Учні вивчають рідну мову за Букварем, авторами якого є І. Большакова, М. Пристінська [8]. Поданий буквар розроблено відповідно до Державного стандарту початкової освіти [28, с. 4] та базової навчальної програми з української мови. Він призначений для розв'язання завдань програми з навчання взаємодіяти усно, читати, взаємодіяти письмово, досліджувати медіа, досліджувати мовні явища.

Буквар [8] є цікавим, змістовним та добре ілюстрованим підручником. Він сприяє розвитку мовлення, пізнавальних інтересів, стимулює замислюватись, а також вчить порівнювати, робити висновки та узагальнення. Буквар складено за звуковим аналітико-синтетичним методом. У ньому є необхідний матеріал для вивчення звукової структури слова, що дає можливість дітям зрозуміти звукову природу слів – основу читання й письма.

Матеріал букваря розміщений за періодами навчання грамоти: добуквений (підготовчий), буквений (основний) і післябуквений.

У добуквеній частині містяться поняття про основні одиниці мовлення: слово, речення, звуки, букви. Розкриває елементарні поняття про дії та назви предметів. Дітям розкривається поняття букви, як позначення, яке ти можеш записати – звуки, те що вимовляєш [с.11].

Буквена частина має певні особливості. Сторінки буквара наповнені значною кількістю різноманітних слів.

Вивчення нової букви враховує таку варіацію завдань:

- слово на букву, яка вивчається, з цим словом, діти працюють протягом уроку і засвоюють положення букви;
- завдання на графічне знаходження позначення букви, виділення основних елементів, з яких складається буква;

– читацькі вміння показують себе в читанні слів, або речень, самостійно чи з допомогою, активно підводить здобувача освіти до активного самостійного читання;

– інтегрований курс дає можливість одразу після вивчення букви засвоїти її позначення самосійним написанням.

Таким чином, дітям відкриваються можливості до засвоєння букви у повному її значенні. Завдання враховують складність відповідно до можливостей дітей, тобто є слова зі складів і є повноцінні речення. Можна обрати власний рівень та працювати в своєму темпі.

У букварі слова подаються без поділу їх на склади рисками, а цілим словом, що викликає деякі труднощі при читанні у невідготовлених дітей. Але слово, з яким вони працюють, дається у формі звукового аналізу та має поділ на склади і виділенням його наголосом. Тексти, які містить підручник, доволі цікаві, змістовні, мають актуальну тематику. Тексти досить емоційні та містять питальні і окличні речення. Передбачено подання матеріалу для інсценування в особах, що розкриває можливість працювати над виразним читанням.

Як бачимо, зміст Букваря відкриває широке поле для навчальної діяльності і формування особистісних якостей дитини. Зокрема, діти можуть розвивати свої лідерські якості під час організації вчителем самостійної роботи в групах, парах, виступати в ролі помічника вчителя.

Однак, на нашу думку, у зазначених підручниках в недостатній мірі присутні завдання творчого характеру. Тому наше завдання – розробити систему творчих вправ, ігор, кросвордів, ребусів та ін., які сприятимуть формуванню творчої активності першокласників, та використати їх як додатковий матеріал на уроках мовно-літературної галузі.

Отже, результати проведеного нами аналізу передового педагогічного досвіду вчителів, навчальних програм, підручників, дозволяють зробити наступні висновки. Організуючи освітній процес, учителі початкових класів реалізують важливі для НУШ ідеї дитиноцентризму, зокрема,

ураховують вікові та індивідуальні особливості кожного учня, забезпечують морально-психологічний комфорт дітей, орієнтуються на можливості, здібності та досвід дітей. Однак, у багатьох випадках педагоги у першому класі значну увагу приділяють заходам дисциплінарному характеру та адаптації школярів до шкільного навчання. Разом з тим, учителі початкових класів активно використовують завдання творчого характеру, як такі, що забезпечують формування творчої активності учнів. Однак, дана робота проводиться несистематично через складність у розробці завдань творчого характеру та браку часу. Тому важливим завданням, яке стоїть перед нами під час написання наступних підрозділів кваліфікаційної роботи – це розробити власну систему творчих вправ, ігор, кросвордів, ребусів та ін., які сприятимуть формуванню творчої активності першокласників в умовах дитиноцентризму.

2.2. Діагностика вихідного рівня сформованості в молодших школярів творчої активності

Дослідно-експериментальна робота проводилася впродовж 2020-2021 навчального року на базі Криворізької гімназії № 91. В експерименті взяли участь учні перших класів (всього – 64 особи). Статус експериментального класу отримав 1-Б клас (34 учні), статус контрольного класу – 1-В клас (30 учнів).

Метою нашого дослідження було вивчення ступеня сформованості у першокласників творчої активності.

Дослідження ми організували та провели у три етапи:

I етап – констатувальний;

II етап – формувальний;

III етап – контрольний зріз.

Під час *констатувального етапу експерименту* ми з'ясували стан сформованості у молодших школярів творчої активності. Це здійснювалося

як шляхом спостереження, яке було спрямоване на дослідження проявів творчої активності, так і шляхом експертної оцінки.

Під час *формульовального етапу експерименту* ми реалізували експериментальну методику формування в молодших школярів творчої активності.

Підсумковий етап полягав в обробці, аналізі та узагальненні отриманих даних (порівняння даних контрольних зрізів, експертних оцінок сформованості творчої активності в молодших школярів до і після дослідно-експериментальної роботи та оформлення висновків).

Опишемо хід проведення констатувального етапу експерименту.

З метою з'ясування стану сформованості в молодших школярів творчої активності ми використали такий діагностичний матеріал:

- 1) творче завдання на визначення загальних проявів творчої активності молодших школярів;
- 2) творче завдання на визначення прояву окремих мовленнєво-творчих умінь;
- 3) методика «Незвичайне використання знайомого предмета» (Л. Венгер);
- 4) методика «Виведення наслідків» (М. Ільїна).

Опишемо результати діагностування учнів за поданими діагностичними завданнями та методиками.

1. Творче завдання на визначення загальних проявів творчої активності молодших школярів.

Учням було запропоноване на вибір виконати одне з трьох завдань вказаних типів:

1. До слова «будинок» назвіть 5-7 інших назв предметів, у чомусь протилежних даному. При цьому слід орієнтуватися на різні ознаки предмета (його форму, колір і т. ін.). Поясніть свій вибір. (Це завдання відповідало рівню «цікавості»).

2. Дана фраза «Цьогорічне літо буде дуже теплим». Запропонуйте 4-5

варіантів передачі цієї думки іншими словами. При цьому жодне із слів початкового речення не повинне вживатися (уявіть собі, що ці слова раптом зникли з мови, але думку все одно треба якось виразити). Стежте за тим, щоб не спотворити значення висловлювання, щоб збереглася його суть. (Це завдання відповідало рівню «допитливості»).

3. Опиши 3-5 реченнями будинок, у якому ти живеш, використовуючи для цього один із кольорів веселки. (Завдання відповідало рівню «пізнавального інтересу»).

Основним класифікаційним критерієм, що визначає належність завдання до того або іншого рівня творчої активності, був вибраний характер діяльності учнів при виконанні завдання кожного типу:

1. Низький рівень (репродуктивний) характеризується ситуативним інтересом до пізнавальної діяльності. Якщо завдання викликає інтелектуальне навантаження, то дитина часто залишає пошук його розв'язання. На цій стадії засобом залучення інтересу до предмету (процесу) вивчення є цікавість, елементами якої стають відчуття здивованості, незвичність, несподіванка образного вислову. Все це є мотивом пізнавального інтересу.

2. Середній рівень (репродуктивно-творчий) характеризується прагненням школяра проникнути за межі побаченого (почутого). Дії, котрі виконує учень, відбуваються відповідно до зразка. Самостійність залежить від ситуації. Пізнавальні мотиви не мають домінуючого характеру.

3. Високий рівень (творчий) характеризується підвищеним інтересом до виконання творчих завдань, до виявлення суті процесів, що вивчаються, їх взаємозв'язків і закономірностей, прагнення розібратися у важких питаннях.

Оцінювання в балах рівнів розвитку:

10-8 балів – високий рівень;

7-5 балів – середній рівень;

4-0 балів – низький рівень.

Результати дослідження загальних проявів творчої активності молодших школярів ми відобразили у таблиці 2.1. (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1

Результати діагностування загальних проявів творчої активності учнів експериментального і контрольного класів

№ п/п	Рівень розвитку творчої активності	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	високий	3	8,82%	2	6,66%
2.	середній	17	50,00%	15	50,00%
3.	низький	14	41,17%	13	38,23%

З таблиці 2.1. бачимо, що високий рівень розвитку творчої активності мають 3 учні експериментального класу (8,82%) та 2 учні контрольного класу (6,66 %). З середнім рівнем розвитку творчої активності ми виявили 17 учнів експериментального класу (50,00 %) та 15 учнів контрольного класу (50,00 %). З низьким рівнем розвитку творчої активності ми виявили 14 учнів експериментального класу (41,17%) і 13 учнів контрольного класу (38,23%).

2. Творче завдання на визначення прояву окремих мовленнєво-творчих умінь.

Учням давалися уривки двох текстів: один – яскравий за змістом, ситуацією і образами, а другий – описово-констатуючий. На основі цих текстів учні мали їх продовжити і створити свою розповідь, яка б мала логічне завершення і відповідне інтонаційне вираження у читанні.

Для оцінки результатів прояву творчих умінь за визначеними критеріями (володіння логікою словесної дії, пізнання надзавдання, володіння інтонаційною варіативністю, підпорядкування її надзавданню, вміння взаємодіяти у словесній і фізичній дії, володіння пластико-мімічною виразністю) і характером художньо-творчої діяльності було виявлено рівні творчої активності, в основі яких лежить такий зміст:

1) низький рівень (репродуктивний) характеризується слабким проявом творчих умінь, простим відтворенням авторської думки, наслідуванням

чужих варіантів, монотонністю розповіді, відсутністю інтонаційних варіантів, проявом індиферентності у ставленні;

2) середній рівень (репродуктивно-творчий) характеризується створенням досить самостійного продовження розповіді, певною інтонаційною варіативністю, проявом емоційного ставлення, мімічною виразністю, але недостатньо логічно викладено;

3) високий рівень (творчий) характеризується виразністю, образністю змісту розповіді, яскравим емоційним відображенням в інтонації ставлення, зміст розповіді співвідноситься з запропонованим початком, достатньо логічно вибудовано і передано слухачам.

Оцінювання в балах рівнів розвитку:

10-8 балів – високий рівень;

7-5 балів – середній рівень;

4-0 балів – низький рівень.

Результати діагностування прояву окремих мовленнєво-творчих умінь молодших школярів ми відобразили у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Результати діагностування прояву окремих мовленнєво-творчих умінь учнів експериментального і контрольного класів

№ п/п	Рівень розвитку мовленнєво-творчих умінь	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Високий	5	14,70%	4	13,33%
2.	Середній	19	55,88%	16	53,33%
3.	Низький	10	29,41%	10	33,33%

З таблиці 2.2. бачимо, що високий рівень розвитку мовленнєво-творчих умінь мають 5 учнів експериментального класу (14,70 %) та 4 учні контрольного класу (13,33 %). З середнім рівнем розвитку мовленнєво-творчих умінь ми виявили 19 учнів експериментального класу (55,88 %) та 16 учнів контрольного класу (53,33%). З низьким рівнем розвитку

мовленнєво-творчих умінь ми виявили 10 учнів експериментального класу (29,41%) і 10 учнів контрольного класу (33,33 %).

3. Методика «Незвичайне використання знайомого предмета» (Л. Венгер)

Дана методика спрямована на виявлення рівня здатності учня до аналізу різноманітних гіпотез та незвичайних ідей. Учням пропонується прослухати серію запитань: «Цеглина, здебільшого, потрібна в будівництві. Але є ще багато різноманітних і незвичних способів використання цього предмету. Будь ласка, подумайте та назвіть якомога більше таких способів».

Діагностичні можливості адаптованого варіанта методики дозволяють оцінювати рівень здатності учня до аналізу різноманітних гіпотез та незвичайних ідей за такими критеріями (від 0 до 10 балів за кожен параметр):

- 1) кількість варіантів використання предмета;
- 2) легкість (швидкість) називання перших трьох способів використання предмета;
- 3) кількість незвичних способів використання цього предмета, не названих іншими людьми.

Інтерпретація: кількість неповторних способів застосування предмета є показником здатності до аналізу різноманітних гіпотез та незвичайних ідей.

Показники рівнів розвитку:

9-10 балів (високий рівень) – дитина називає 8 та більше оригінальних варіантів використання заданого предмета;

4-8 балів (середній рівень) – дитина називає 3-7 незвичних способів використання предмета;

0-3 бали (низький рівень) – дитина називає 1-2 незвичних способів використання цеглини) або не називає взагалі.

Результати діагностування рівня здатності учня до аналізу різноманітних гіпотез та незвичайних ідей ми відобразили у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати діагностування учнів за методикою «Незвичайне використання знайомого предмета» (Л. Венгер)

№ п/п	Рівень здатності дитини до аналізу різноманітних гіпотез та незвичайних ідей	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Високий	3	8,82%	3	10,00%
2.	Середній	19	55,88%	15	50,00%
3.	Низький	12	35,29%	12	40,00%

З таблиці 2.3. бачимо, що високий рівень здатності до аналізу різноманітних гіпотез та незвичайних ідей мають 3 учні експериментального класу (8,82%) та 3 учні контрольного класу (10,00%); з середнім рівнем ми виявили 19 учнів експериментального класу (55,882%) та 15 учнів контрольного класу (50,00%); з низьким рівнем – 12 учнів експериментального класу (35,29%) і 12 учнів контрольного класу (40,00 %).

4. Методика «Виведення наслідків» (М. Ільїна)

Дана методика спрямована на дослідження здатності до фантазування в молодших школярів, рівня розвитку їх творчої уяви і творчого мислення. Учням пропонується пофантазувати на тему: «Що станеться, якщо ...?». Завдання школяра – дати якомога повніші та оригінальні відповіді на поставлені питання:

1. Що станеться, якщо дощ буде лити, не перестаючи?
2. Що станеться, якщо всі тварини почнуть говорити?
3. Що станеться, якщо всі гори раптом стануть цукровими?
4. Що відбудеться, якщо в тебе виростуть крила?
5. Що станеться, якщо сонце не зайде за горизонт?
6. Що станеться, якщо оживуть всі казкові герої?
7. Що станеться, якщо люди зможуть читати думки один одного?

Чим докладніше й детальніше відповідь, тим краще у дитини розвинена образність, яскравіше – творча уява.

Для оцінки результатів використовується:

1) фактор часу (час, витрачений на роздуми):

- 5 хвилин – 1 бал;
- 4 хвилини – 2 бали;
- 3 хвилини – 3 бали;
- 2 хвилини – 4 бали;
- 1 хвилина – 5 балів;

2) активність уяви:

- оригінальна відповідь – 5 балів;
- відповідь з елементами фантазії – 4 бали;
- банальна відповідь («нічого не буде», «такого не буває») – 2 бали;
- відповідь не по суті або зустрічним питанням – 1 бал.

Максимальне число балів – 10 (фактор часу і оригінальність відповіді).

Показники рівнів розвитку:

9-10 балів – високий рівень;

6-8 балів – середній рівень;

1-5 балів – низький рівень.

Результати діагностування рівня здатності до фантазування, творчої уяви і творчого мислення у молодших школярів ми відобразили у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Результати діагностування учнів за методикою «Виведення наслідків» (М. Ільїна)

№ п/п	Рівень здатності до фантазування, творчої уяви і творчого мислення	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Високий	5	14,70%	3	10,00%
2.	Середній	18	52,94%	16	53,33%
3.	Низький	11	32,35%	11	36,66%

З таблиці 2.4. бачимо, що високий рівень здатності до фантазування, творчої уяви і творчого мислення мають 5 учнів експериментального класу

(14,70 %) та 3 учні контрольного класу (10,00 %); з середнім рівнем ми виявили 18 учнів експериментального класу (52,94 %) та 16 учнів контрольного класу (53,33 %); з низьким рівнем – 11 учнів експериментального класу (32,35 %) і 11 учнів контрольного класу (36,66 %).

Ми узагальнили результати, отримані в ході проведення усіх методик, та занесли їх у таблицю 2.5.

Таблиця 2.5

Зведена таблиця результатів констатувального етапу експерименту

№ п/п	Рівень сформованості творчої активності	Експериментальний клас	Контрольний клас
1.	Високий	11,76%	9,99 %
2.	Середній	53,67 %	51,66 %
3.	Низький	34,55 %	37,05 %

Отже, з таблиці 2.5 бачимо, що високий рівень сформованості творчої активності мають 11,76 % учнів експериментального класу та 9,99% учнів контрольного класу; середній рівень – 53,67 % учнів експериментального класу та 51,66 % учнів контрольного класу; низький рівень – 34,55 % учнів експериментального класу і 37,05 % учнів контрольного класу. Результати проведення констатувального етапу експерименту ми відобразили на рис. 2.1.

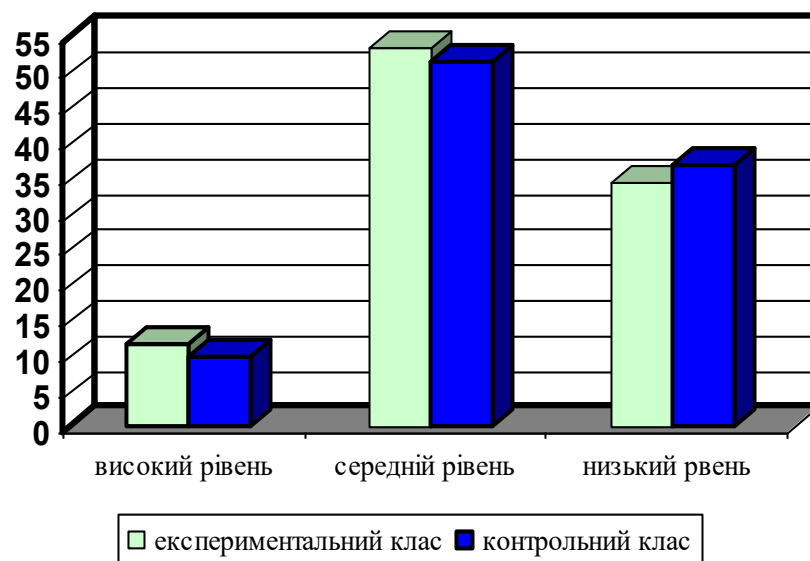

Рис. 2.1 Початковий рівень сформованості творчої активності учнів експериментального та контрольного класів

Таким чином, результати діагностичної роботи дозволили зробити наступні висновки:

- 1) в учнів обох класів переважає середній рівень розвитку творчої активності;
- 2) значний відсоток учнів знаходиться на низькому рівні (це є сигналом для більш систематичного застосування вправ та завдань творчого характеру);
- 3) є необхідність проведення формувальної частини експерименту, спрямованої на розвиток творчої активності молодших школярів.

2.3. Дослідно-експериментальна робота з формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови

Результати констатувального етапу експерименту вказали на необхідність проведення формувальної частини, спрямованої на розвиток творчої активності молодших школярів на уроках української мови. Формувальний етап експерименту було проведено на базі Криворізької гімназії № 91 у 1-Б класі.

Мета роботи – перевірити ефективність педагогічних умов та їх позитивний вплив на реалізацію методики формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови.

Розробляючи програму експериментального дослідження, ми виходили з положення, що дитиноцентризм – це максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів [72, с. 18]. Під час розроблення програми також враховувалися визначені та схарактеризовані нами педагогічні умови. Зокрема, на нашу думку, формування творчої активності першокласників на уроках української мови буде ефективним за таких умов:

- 1) реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи;
- 2) врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;
- 3) залучення першокласників до творчої навчальної діяльності;
- 4) органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови.

Основу формувальної частини експерименту становили завдання, спрямовані на формування творчого потенціалу особистості молодшого школяра. Творчі завдання допомагають дитині активно діяти і проявлятися в новому світлі для себе, розкривати свій особистий потенціал, активізувати особистість до дій. Тому творчі завдання, різні за своєю структурою та функціях, спрямовані на розвиток творчої активності. Діти вчаться розвивати особисті вольові зусилля, керувати своїми бажаннями та виражати свій творчий потенціал в діяльності. Творчість – це діяльність, у результаті якої створюється щось нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відбиває індивідуальні нахили, здібності і досвід людини.

Ми розробили комплекс творчих завдань (творчі вправи, творчі ігри, ігри з LEGO, творчі завдання у «Щоденнику вражень», кросворди, ребуси, малюнкові диктанти та ін.), спрямовані на формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови в 1 класі.

Під час формувального етапу дослідження нами була використано творчі завдання для розвитку творчої активності на уроках української мови. Більшість вправ було спрямовано на усні розповіді, описи та малювання власних думок, що, у свою чергу, було однією із умов дитиноцентризму – врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку.

Експериментальна програма розвитку творчої активності в умовах дитиноцентризму на уроках української мови подана у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Експериментальна програма розвитку творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови

№ п/п	Назва етапу	Завдання етапу	Види творчих завдань
1.	Інформаційно-стимулюючий	<ol style="list-style-type: none"> 1. Стимулювати здобувачів освіти до творчої діяльності. 2. Формувати бажання творчо і оригінально мислити. 3. Формувати потребу в нестандартних способах творчої діяльності. 4. Формувати активність, дослідницький інтерес, допитливість. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі вправи («Сніжинка», «Чомучки», «Доповни речення» та ін.). 2. Творчі ігри («Утвори слово», «Утвори нові слова», «Чарівні клітки», «Відгадай, що в конверті» та ін.).
2.	Операційно-перетворювальний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати творчу активність у різних формах мовленнєвої діяльності. 2. Учити застосовувати різноманітні способи організації творчо-пізнавальної діяльності. 3. Встановлювати зв'язки між особливостями творчих завдань, знаннями і вміннями учнів. 4. Розвивати пізнавальний інтерес в умовах нестандартних ситуацій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі вправи («Театр в класі», «Фантазія» та ін.). 2. Творчі ігри («Доміно», «М'який знак», «Відгадай слово» та ін.). 3. Ребуси. 4. Малюнковий диктанти.
3.	Творчий	<ol style="list-style-type: none"> 1. Активно впроваджувати творчі завдання на уроках української мови. 2. Забезпечити інтелектуально-творчу партнерську взаємодію між здобувачами освіти. 3. Створювати умови для обміну творчими ідеями. 4. Розширювати діапазон застосування власних ідей. 5. Стимулювати творчу активність у різних формах мовленнєвої діяльності. 6. Формувати творче ставлення учнів до навчання. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі вправи («Оживи літеру А», «Скопіюй фігури», «Аукціон думок» та ін.). 2. Творчі ігри («Працюємо в парах», «Склади слова з літер слів», «Дитячі мрії», «Слово в слові» та ін.). 3. Ребуси. 4. Кросворди. 5. Ігри з LEGO.
4.	Рефлексивний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формувати вміння оцінювати результати власної творчої діяльності. 2. Формувати навички рефлексії. 3. Формувати навички самооцінної діяльності. 4. Збагачувати ціннісну сферу особистості, спрямовану на розвиток позитивної Я-концепції. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі вправи («Нове слово», «Придумай риму»). 2. Творчі ігри («Хто придумає кінець, той і буде молодець» та ін.). 3. Ребуси. 4. Кросворди. 5. Творча робота у «Щоденнику вражень». 6. Інсценування за ролями.

З метою розвитку творчої активності молодших школярів ми запроваджували систему роботи, що враховує визначені нами педагогічні умови та передбачає послідовну роботу за напрямками, співвідносними з етапами розвитку творчої активності молодших школярів.

Під час I етапу – **інформаційно-стимулюючого** – ми стимулювали здобувачів освіти до творчої діяльності, формували в них потребу в нестандартних способах творчої діяльності, бажання творчо і оригінально мислити, активність, дослідницький інтерес, допитливість.

Творча вправа «Сніжинка»

Дітям пропонується певне слово, до якого треба дібрати якомога більше інших слів, що належать до відповідної тематики. Наприклад: *свято – вітання, листівка, подарунок, радість...* Слова для роботи: *мама, зима, сміх, школа, іграшка, бабуся, вчитель, сонце, парасолька, книга, м'яч, дзвінок.*

Творча вправа «Чомучки»

Ця вправа використовується під час опрацювання текстів. Після прослуховування твору перед дітьми постає завдання – сформулювати та задати щонайбільше запитань одне одному.

Творча вправа «Доповни речення»

Учням потрібно дописати речення на власний розсуд. Наприклад: *Сніг буває ... (взимку, на Новий Ріг, коли морозно).*

Капуста росте на ...

Яблуко росте на...

Сонце світить ...

Собака бігла ...

Дівчинку звали...

Творча гра «Утвори слово»

Записуємо або виставляємо на магнітній дошці різноманітні букви. Завдання дітей – утворити нові слова (усно чи записати). Далі із одним словом (на вибір) скласти речення. Наприклад: т, т, о, а (тато), а, р, и, б (риба), а, в, а, к (кава), *(Тато зранку любить пити каву)*. У грі

використовуються слова, які раніше були знайомі учням. Перемагає той, хто швидше утворить слова та складе речення.

Творча гра «Утвори нові слова»

На дошці записується слово (має як мінімум 8-10 букв) або словосполучення (має 2-3 слова). Використовуючи букви, які є в цьому слові або словосполученні, потрібно утворити нові слова.

Копіювальний центр (капати, рак, епіцентр, овал).

Літак в аеропорту (порт, літо, вата, піт).

Екскурсовод в парку (парк, курс, сова, вовк).

Клоун в цирку (цирк, коло, лови, вовк).

Планета Меркурій (план, ріка, мер).

Творча гра «Чарівні клітинки»

На аркушах паперу накреслені або надруковані клітинки. Завдання учнів – вставити букви у відповідні клітинки, щоб отримати слово. Одне слово із клітинки виділяється кольором, з цим словом потрібно скласти речення. Хто правильно вставить букви у клітинки, той переможець.

Матеріал для гри: Ш, а, а, к, т, і, о, л, а, а, р, п, м, и, о, л (каша, літо, пара, мило). Руки треба мити з милом.

К	А	Ш	А
Л	І	Т	О
П	А	Р	А
М	И	Л	О

Під час II етапу – **операційно-перетворювального** – ми розвивали творчу активність у різних формах мовленнєвої діяльності, вчили застосовувати різноманітні способи організації творчо-пізнавальної діяльності, встановлювати зв'язки між особливостями творчих завдань, знаннями і вміннями учнів, розвивали пізнавальний інтерес в умовах нестандартних ситуацій.

Творча вправа «Театр в класі»

На уроці учні опрацьовують невеличкий текст. Потім розподіляють ролі за особами. І влаштовують театр в класі. Попередня робота вчителя підготувати героям маски.

Творча вправа «Фантазія»

Вправа проводиться парами або індивідуально. Учні пропонується невеличкий текст для опрацювання. Завдання після роботи з текстом – пофантазувати над його продовженням, або над тим, як би вони його змінили (наприклад: *Настала золота осінь. Білочка сиділа на дереві. Вона стрибала з гілки на гілку. Продовження: Дівчинка Оленка помітила білочку. Вона підійшла до неї ближче. Але білочка стрибала все вище і вище.*).

1. Зимовий ліс

Наступила найхолодніша пора року – зима. Ліс наче встелений білою ковдрою. Древа вкриті білими кожушками...

2. Гра

Був теплий весняний день. Олег та Максим гралися на подвір'ї в футбол. До хлопчиків підійшла Оленка...

Творча гра «Доміно»

Учні пропонуються картки за типом гри доміно. У грі беруть участь 3-4 учні. Гру починає той, у кого чиста картка. Завдання – зіставляти картку, щоб співпадав колір зі способом утворення слова. Учень який утворив слово, складає з цим словом речення. Наприклад:

	сло	ва	ка	ша	руч	ка	мі
--	-----	----	----	----	-----	----	----

Матеріал для гри:

лі	пе	сім	во	ка	то
сло	ви	са	рі	ло	нал
ко	ві	ка	річ	ми	му

Творча гра «М'який знак»

Завдання для учнів – вставити в таблицю букви, щоб утворилися слова з м'яким знаком. З виділеним словом скласти речення. Наприклад: *олень, пень, заєць, рись, Олень має великі роги.*

о	л	є	н	ь
			ь	
				ь
			ь	

Творча гра «Відгадай слово»

Учитель готує картки із зображенням предметів. Потім описує зображення цього предмета. Діти мають здогадатися, що це за слово. Виграє той, хто відгадає більше слів. Наприклад:

Має чотири колеса, швидко доставить у потрібне місце (машина).

Круглий, б'єш, а він летить далеко.

Допомагає нам писати букви.

о

Ребуси

У ребусах відгадують певні слова, речення. Для того, щоб розгадати ребус, нам потрібно знати:

1. У ребусах замість написаних слів малюють предмети, назви яких відповідають даному слову.

2. Перед малюнком стоїть кома. Вона показує, що потрібно відкинути з назви слова першу букву. Кома після малюнка – означає, що відкидається остання буква. Від кількості ком залежить кількість букв.

Ребус «Півень»

Ребус «Школа»

Малюнковий диктант

Скласти речення із одним словом на вибір.

Під час III етапу – **творчого** – ми активно впроваджували творчі завдання на уроках української мови, забезпечували інтелектуально-творчу

партнерську взаємодію між здобувачами освіти, створювали умови для обміну творчими ідеями, розширювали діапазон застосування власних ідей, стимулювали творчу активність у різних формах мовленнєвої діяльності, формували творче ставлення учнів до навчання.

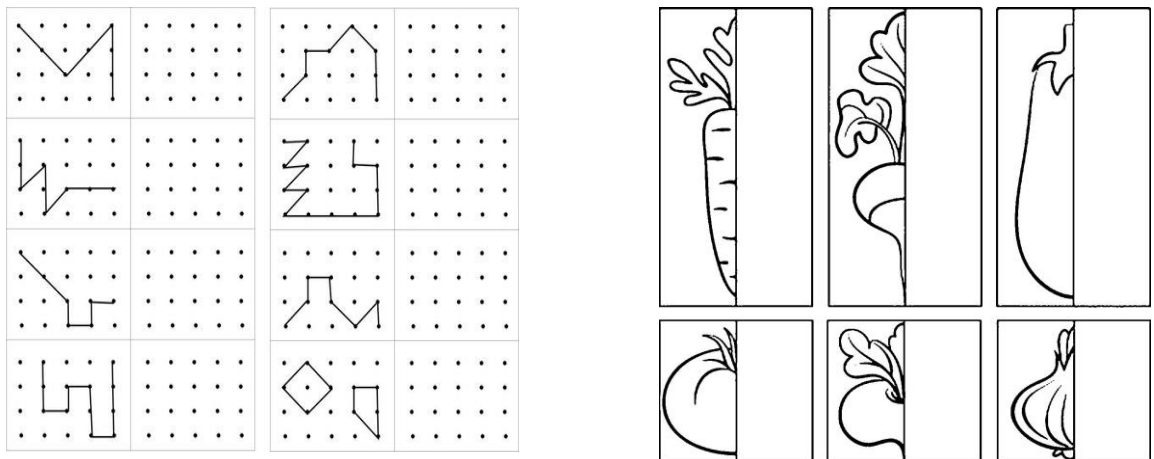
Творча вправа «Оживи літеру А»

Учням дано картку з позначенням букви. Їм потрібно домалювати, оживити дану букву, яку вони вивчають.

Творча вправа «Скопіюй фігури»

Учню дано зразок фігури потрібно відтворити такий самий. Потім розповісти, додумуючи фантастичні факти, для чого потрібна ця річ.

Творча вправа «Аукціон думок»

Під час опрацювання твору вчитель виставляє на аукціон думки учнів. Завдання вправи – якомога більше висловити різноманітних думок.

Творча гра «Працюємо в парах»

Учні працюють в парах. На листочках записують декілька слів. Пропускаючи деякі букви. Потім відбувається обмін листочків та взаємна перевірка. Із одним словом на вибір треба скласти усно речення.

Творча гра «Склади слова з літер слів»

З поданих слів учням пропонується скласти нові слова. Використовуючи літери, які є у даному слові.

Миловидний (мило, вид, води, мий, лови, лимон);

Мармеладик (мармелад, мама, дама, рама);

Картопляник (картопля, картон, пряник, Толя, тополя).

Творча гра «Дитячі мрії»

Учитель пропонує дітям заплющити очі, а сам продовжує розповідь: «Одного разу теплого літнього вечора хлопчик з дівчинкою гралися на майданчику. На лавочці сидів старенький дідусь. Він надзвичайно пильно спостерігав за дітками. І запитав?...». Завдання – продовжити думки дідуся.

Гра «Слово в слові»

Подано перелік слів, у кожному слові ти знайдеш ще одне. Яке? Уважно подивись, віднайди слово та поясни його значення.

Україна, сонях, розмовляти, тенісист, метро, сантиметр.

Ребус «Учень»

Ребус «Олівець»

Ребус «Звук»

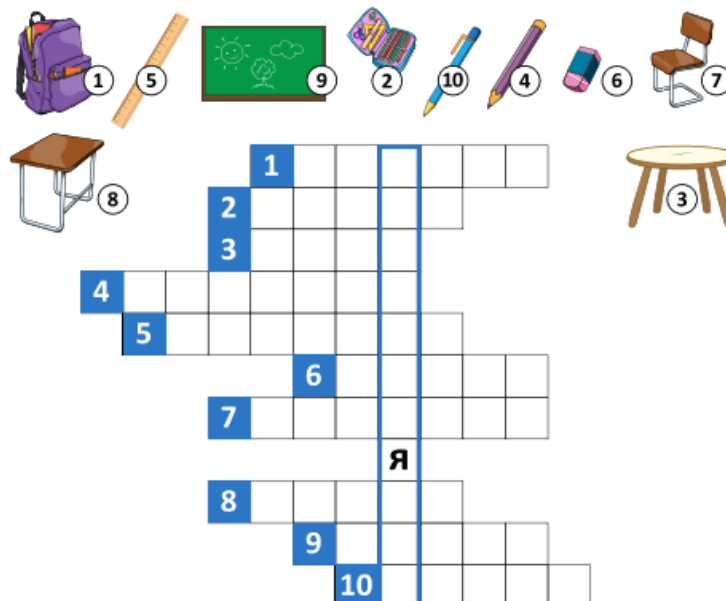

Ребус «Мама»

Кросворд

Біля цифри зображено предмет. Потрібно пригадати назву предмета і записати її біля цифри в клітинках, після чого виділені в середині кросворду літери, вказують дітям на секретне слово. Наступним завданням є складання речення або усної розповіді про секретне слово, яке вони відгадають.

Ігри з LEGO

LEGO DUPLO

Складаємо розповідь на кожний колір цеглинка. Про тварин. Або розповідаємо казку наприклад «Ріпку». Кожен герой, який прийшов витягувати ріпку це певна цеглинка. Роботу можна варіювати в групах.

LEGO SYSTEM

Завдання на уроках української мови для розвитку творчої активності та зв'язного мовлення, інтеграція з темою «Транспорт» (Я Досліджую світ). Скласти із LEGO придуманий дітьми транспорт, придумати назву та користь для суспільства.

Під час IV етапу – **рефлексивного** – ми формували вміння оцінювати результати власної творчої діяльності, навички рефлексії, навички самооцінної діяльності, збагачували ціннісну сферу особистості, спрямовану на розвиток позитивної Я-концепції.

Творча вправа «Нове слово»

На дошці подано слова. Треба букви переставити так, щоб вийшло нове слово.

Руки – кури;

Роги – гори;

Айстри – старий;

Рамка – марка.

Творча вправа «Придумай риму»

Подані початки рядка віршика треба продовжити слова римуванням, так щоб слово закінчувалося як попереднє. Наприклад: *Сонце гріє, а вітер віє, гріє – віє* (римування). Учням треба дописати рядочки вірша та розфарбувати малюнок.

Хмара небо криє,

Сонечко не,

Вітер дуже,

Дощ холодний

Творча гра «Хто придумас кінець, той і буде молодець»

Дано початок слова. Треба утворити кінцівку, щоб вийшло повноцінне слово. Наприклад: Марме (лад).

Жни...(ва)

Друж ... (ба)

Вер... (ба)

Ка... (вун)

Ка .. (ток)

Коро... (ва).

Ребуси

Ребус «Заєць»

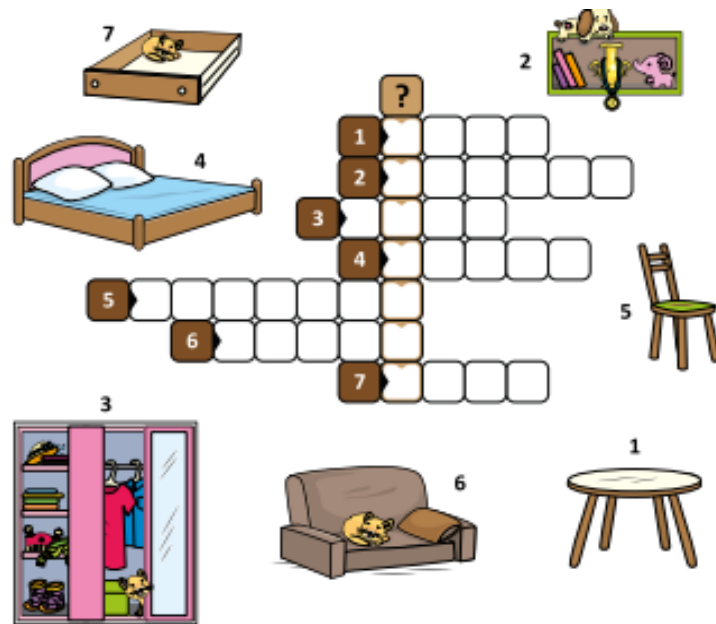

Ребус «Яблуня»

Кросворд

Біля цифри зображено предмет. Треба пригадати назву предмета і записати її біля цифри в клітинках, після чого виділені в середині кросворду літери, вказують дітям на секретне слово. Наступне завдання – скласти речення або усну розповідь про секретне слово, яке вони відгадають.

Творча робота у «Щоденнику вражень»

Нова українська школа враховує принцип дитиноцентризму. І велика роль приділяється вираженню власних думок, емоційного стану, переживань. У щоденнику вражень учні виражають власні думки, це їхній особистісний простір. Вони ведуть його у довільному форматі, ніхто не має переглядати без дозволу. Тому ми підготували заготовки до навчальних тижнів для першого класу, де за допомогою поданої картки в Щоденнику вражень, вони будуть ділитись інформацією, яку запам'ятали протягом дня або уроку, та катки «Час творчості», коли дитячі думки в творчості не мають меж.

Подаємо приклади творчих завдань у «Щоденнику вражень».

Інсценування за ролями

Розробка уроку інсценування ми подали в *додатку А*.

Розробляючи конспекти уроків, учитель повинен звернути особливу увагу на визначення структури кожного уроку. Структура уроку української мови зумовлюється поставленими цілями та завданнями; детермінується змістом навчання, особливостями діяльності вчителів та учнів. З огляду на те, що проведені нами уроки – це здебільшого уроки систематизації та узагальнення знань, то його оптимальна структура буде мати такий вигляд:

1. Організація класу. Повідомлення теми, цілей та завдань уроку.
2. Актуалізація опорних знань. Мотивація навчальної діяльності учнів.
3. Творче перенесення знань і навичок учнів у нові ситуації.
4. Закріплення та осмислення знань.
5. Узагальнення та систематизація знань.
6. Підсумок уроку.

Ми переконалися, що завдання творчого характеру, перш за все, викликають у дітей потребу міркувати, робити висновки, створювати та долати нові горизонти. Для цього вчитель повинен добре продумати зміст та умову цих завдань. Творчі вправи, ігри, ребуси, кросворди, сканворди та ін. розвивають творчий потенціал учнів, збагачують їхнє мовлення, поглиблюють та закріплюють вивчені знання, формують мотивацію до учіння. Стимулювання пізнавальної самостійності, творчої активності відбувається на уроках української мови.

Конспекти уроків української мови ми подали в *додатках Б, В*.

Таким чином, результати власних спостережень і досліджень дозволили зробити висновок про те, що використання творчих завдань сприяло інтенсифікації й оптимізації освітнього процесу, активізації мовленнєво-творчої діяльності учнів, формуванню в них творчого мислення, творчої активності, вміння доречно і точно висловлювати власні думки. Учні організовано включалися в творчу роботу, проявляли інтерес до навчального матеріалу, до роботи в групі. Ми переконалися, що ефективним засобом розвитку творчої активності молодших школярів на уроках української мови є творчі завдання (творчі вправи, творчі ігри, ігри з LEGO, творчі завдання у «Щоденнику вражень», кросворди, ребуси, малюнкові диктанти та ін.). Усі проведені нами уроки відбувалися з дотриманням принципу дитиноцентризму, що забезпечувало творчу активність учнів у процесі пізнавальної діяльності, дозволяло прищеплювати інтерес до творчості, активізувати спілкування в умовах творчо-розвивального середовища.

2.4. Результати експериментального дослідження

На завершальному етапі експериментальної роботи ми провели **контрольний зріз**, який передбачав повторне діагностичне обстеження учнів контрольного та експериментального класів. Мета контрольного етапу експерименту – визначити рівень розвитку творчої активності молодших школярів після проведення формувального етапу експерименту та з'ясувати ефективність проведеної дослідної роботи.

Під час повторної діагностичної роботи ми використали наступний діагностичний матеріал :

- 1) творче завдання на визначення загальних проявів творчої активності молодших школярів;
- 2) творче завдання на визначення прояву окремих мовленнєво-творчих умінь;
- 3) методика «Незвичайне використання знайомого предмета» (Л. Венгер);
- 4) методика «Виведення наслідків» (М. Ільїна).

Результати, отримані в ході проведення контрольного зрізу, були нами занесені таблицю 2.7, що відображають підсумковий показник рівня розвитку творчої активності молодших школярів.

Таблиця 2.7

Підсумкові результати контрольного зрізу

№ п/п	Рівень розвитку творчої активності молодших школярів	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Високий	7	20,58 %	3	9,99 %
2.	Середній	19	55,88 %	16	51,66 %
3.	Низький	8	23,54 %	11	37,05 %

Аналіз результатів контрольного етапу експерименту засвідчив ефективність запропонованої методики розвитку творчої активності молодших школярів в експериментальному класі, на відміну від

контрольного. Були отримані такі результати: високий рівень – в експериментальному класі – 20,58 % учнів, у контрольному – 9,99 % учнів; середній – в експериментальному класі – 55,88% учнів, у контрольному – 51,66 % учнів; низький – в експериментальному – 23,54 % учнів, у контрольному – 37,05 % учнів.

За допомогою таблиці 2.8 порівнюємо результати попередньої діагностичної роботи (констатувальний етап) з результатами контрольного зрізу (контрольний етап) в експериментальному і контрольному класах.

Таблиця 2.8

Порівняння рівнів сформованості мотивації учіння молодших школярів експериментального і контрольного класів

№ п/п	Рівень розвитку творчої активності молодших школярів	Констатувальний етап експерименту		Контрольний зріз	
		ЕК	КК	ЕК	КК
1.	Високий	11,76%	9,99 %	20,58 %	9,99 %
2.	Середній	53,67 %	51,66 %	55,88 %	51,66 %
3.	Низький	34,55 %	37,05 %	23,52 %	37,05 %

З порівняльної таблиці бачимо, що більшість учнів експериментального класу, які мали низькі результати на початку нашої роботи (за усіма методиками), по її закінченню вийшли на середній рівень. А деякі учні, які мали середні показники, вийшли на високий рівень. В учнів контрольного класу значних змін в розвитку творчих здібностей не відбулося: вони залишилися майже на тому ж рівні.

Кінцеві результати проведення контрольного етапу експерименту ми відобразили на рис. 2.2.

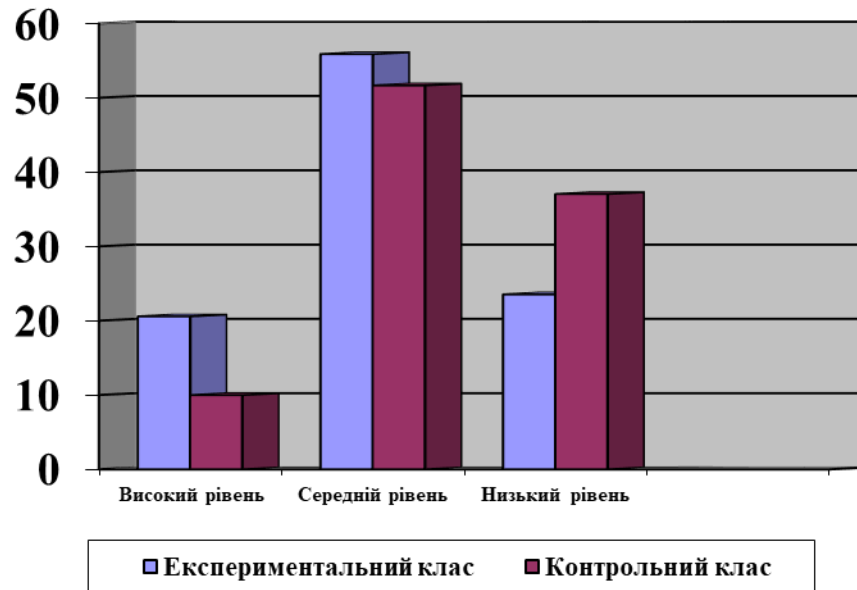

Рис 2.2. Підсумкові результати експерименту

Наведені результати дослідження дають можливість стверджувати, що завдяки формульованому етапу експерименту ми активізували творчу діяльність молодших школярів, підвищили їх творчу активність. Порівняльний аналіз результатів експериментального дослідження показав, що запропонована інноваційна навчальна програма дає можливість розвинути складові творчої активності.

Результати формульованого експерименту підтвердили висунуту гіпотезу і дали можливість зробити висновок про те, що реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи, врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку, залучення першокласників до творчої навчальної діяльності, органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови сприяють формуванню творчої активності молодших школярів на уроках української мови.

Таким чином, застосування різнопланових творчих завдань на уроках української мови та врахування принципу дитиноцентризму позитивно вплинуло на формування творчої активності молодших школярів, у

результаті чого у дітей підвищився рівень гнучкості (відкриваються нові ідеї можливості їх застосування), оригінальності (учні створюють власні ідеї продуктів), швидкості (знаходження рішення). Учні стали активнішими в діяльності та швидше реагують на поставленні завдання.

Висновки до розділу 2

1. У результаті аналізу стану досліджуваної проблеми в практиці шкільного навчання, вивчення навчальних програм і підручників було виявлено, що організовуючи освітній процес, учителі початкових класів реалізують важливі для НУШ ідеї дитиноцентризму, зокрема, ураховують вікові та індивідуальні особливості кожного учня, забезпечують морально-психологічний комфорт дітей, орієнтуються на можливості, здібності та досвід дітей. Однак, у багатьох випадках педагоги у першому класі значну увагу приділяють заходам дисциплінарному характеру та адаптації школярів до шкільного навчання. Разом з тим, учителі початкових класів активно використовують завдання творчого характеру, як такі, що забезпечують формування творчої активності учнів. Однак, дана робота проводиться несистематично через складність у розробці завдань творчого характеру та браку часу.

2. Експериментальну роботу було організовано й проведено в три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Результати констатувального етапу показали, що високий рівень сформованості творчої активності мають 11,76 % учнів експериментального класу та 9,99% учнів контрольного класу; середній рівень – 53,67 % учнів експериментального класу та 51,66 % учнів контрольного класу; низький рівень – 34,55 % учнів експериментального класу і 37,05 % учнів контрольного класу. В учнів обох класів переважає середній рівень розвитку творчої активності.

3. Під час формувального етапу експерименту нами було перевірено ефективність педагогічних умов та їх позитивний вплив на реалізацію

методики розвитку творчої активності молодших школярів на уроках української мови в умовах дитиноцентризму. Нами було розроблено комплекс творчих завдань (творчі вправи, творчі ігри, ігри з LEGO, творчі завдання у «Щоденнику вражень», кросворди, ребуси, малюнкові диктанти та ін.), спрямовані на формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови в 1 класі. Результати власних спостережень і досліджень дозволили зробити висновок про те, що використання творчих завдань сприяло інтенсифікації й оптимізації освітнього процесу, активізації мовленнєво-творчої діяльності учнів, формуванню творчого мислення, творчої активності, вміння доречно і точно висловлювати власні думки.

4. Під час контрольного зрізу нами було визначено рівень розвитку творчої активності молодших школярів після проведення формувального етапу експерименту та з'ясовано ефективність проведеної дослідної роботи. Аналіз результатів контрольного зрізу засвідчив ефективність запропонованої методики розвитку творчої активності молодших школярів в експериментальному класі, на відміну від контрольного, зокрема високий рівень в експериментальному класі мають 20,58 % учнів, у контрольному – 9,99 % учнів; середній – в експериментальному класі – 55,88% учнів, у контрольному – 51,66 % учнів; низький – в експериментальному – 23,54 % учнів, у контрольному – 37,05 % учнів.

5. Нами доведено, що застосування творчих завдань різної структури на уроках української мови позитивно впливає на формування творчої активності молодших школярів, у результаті чого в дітей підвищується рівень гнучкості (відкриваються нові ідеї можливості їх застосування), оригінальності (учні створюють власні ідеї продуктів), швидкості (знаходження рішення). Школярі стали активнішими в діяльності та швидше реагують на поставленні завдання.

ВИСНОВКИ

У результаті вивчення наукової літератури й за результатами проведення дослідно-експериментальної роботи зроблено такі **висновки**:

1. Поняття «творча активність» розглядається як якість особистості, специфічна потреба особистості, міра, ставлення до діяльності й дійсності, комплекс властивостей, що поєднують інтелектуальні, вольові й емоційні процеси. Сутність творчої активності як якості особистості полягає у готовності за внутрішніми переконаннями здійснювати ініціативні, новаторські дії. Творча активність дає можливість творити, знаходити нове, невідоме, унікальне.

2. Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що проблема визначення структурних компонентів творчої активності особистості молодшого школяра є актуальною. У структурі творчої активності вчені виділяють пізнавально-діяльнісний, мотиваційно-вольовий, змістовно-операційний компоненти. Творча активність як вищий вид діяльності характеризується ініціативою у визначенні мети, завдань, прагненням виявити причинні зв'язки та залежності, готовністю до самостійного творення нового, оригінального і нестандартного. Тому показниками творчої активності є ініціатива, самостійність, засоби пізнання, інтереси, характер діяльності. Між всіма структурними компонентами має бути взаємозв'язок. Вони разом складають повноцінну творчо активну особистість, яка виявляє себе в прагненні до нових власних відкриттів.

3. Дитиноцентризм є провідним принципом Нової української школи, який ставить молодшого школяра, його індивідуальність у центр педагогічної взаємодії, визнає дитину з її особистими потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність людського буття. Відповідно до дитиноцентричної концепції відбувається максимальне врахування вікових і індивідуальних особливостей дитини, її потреб, ціннісних орієнтацій, попереднього досвіду, здібностей і здатностей. Дитиноцентризм визнає дитину з її особистими

потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність людського буття, дає можливість розвивати її унікальні можливості, здібності, якості. Дитиноцентризм передбачає організацію освітньої діяльності відповідно до індивідуального стилю, темпу, психофізіологічних особливостей і потреб, освітніх траєкторій.

4. Формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму буде ефективним за таких педагогічних умов: реалізація принципу дитиноцентризму в організації освітнього процесу початкової школи; врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; залучення першокласників до творчої навчальної діяльності; органічне включення творчих завдань у структуру уроку української мови. Реалізація даних умов сприятиме успішному розвитку творчої активності молодших школярів, активізації пізнавальної діяльності, набуттю творчого досвіду, вміння самостійно конструювати свої знання.

5. Аналіз стану проблеми в практиці шкільного навчання показав, що організовуючи освітній процес, учителі початкових класів реалізують важливі для НУШ ідеї дитиноцентризму, зокрема, ураховують вікові та індивідуальні особливості кожного учня, забезпечують морально-психологічний комфорт дітей, орієнтуються на можливості, здібності та досвід дітей. Однак, у багатьох випадках педагоги у першому класі значну увагу приділяють заходам дисциплінарного характеру та адаптації школярів до шкільного навчання. Разом з тим, учителі початкових класів активно використовують завдання творчого характеру, як такі, що забезпечують формування творчої активності учнів. Однак, дана робота проводиться несистематично через складність у розробці завдань творчого характеру та браку часу.

6. Експериментальну роботу було організовано й проведено в три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Результати констатувального етапу показали, що високий рівень сформованості творчої активності мають 11,76 % учнів експериментального класу та 9,99% учнів

контрольного класу; середній рівень – 53,67 % учнів експериментального класу та 51,66 % учнів контрольного класу; низький рівень – 34,55 % учнів експериментального класу і 37,05 % учнів контрольного класу. В учнів обох класів переважає середній рівень розвитку творчої активності, це означає, що класи на достатньому рівні для розвитку творчого потенціалу.

7. Під час формувального етапу експерименту нами було перевірено ефективність педагогічних умов та їх позитивний вплив на реалізацію методики розвитку творчої активності молодших школярів на уроках української мови в умовах дитиноцентризму. Нами було розроблено комплекс творчих завдань (творчі вправи, творчі ігри, ігри з LEGO, творчі завдання у «Щоденнику вражень», кросворди, ребуси, малюнкові диктанти та ін.), спрямовані на формування творчої активності молодших школярів на уроках української мови в 1 класі. Результати власних спостережень і досліджень дозволили зробити висновок про те, що використання творчих вправ сприяло інтенсифікації й оптимізації освітнього процесу, активізації мовленнєво-творчої діяльності учнів, формуванню творчого мислення, творчої активності, вміння доречно і точно висловлювати власні думки.

8. Під час контрольного зрізу нами було визначено рівень розвитку творчої активності молодших школярів після проведення формувального етапу експерименту та з'ясовано ефективність проведеної дослідної роботи. Аналіз результатів контрольного зрізу засвідчив ефективність запропонованої методики розвитку творчої активності молодших школярів в експериментальному класі, на відміну від контрольного, зокрема високий рівень в експериментальному класі мають 20,58 % учнів, у контрольному – 9,99 % учнів; середній – в експериментальному класі – 55,88%, у контрольному – 51,66 % учнів; низький – в експериментальному – 23,54 %, у контрольному – 37,05 % учнів.

9. Нами доведено, що застосування творчих завдань різної структури на уроках української мови позитивно впливає на формування творчої активності молодших школярів, у результаті чого у дітей підвищується

рівень гнучкості (відкриваються нові ідеї можливості їх застосування), оригінальності (учні створюють власні ідеї продуктів), швидкості (знаходження рішення). Школярі стали активнішими в діяльності та швидше реагують на поставленні завдання. Отже, мета роботи досягнута, поставлені завдання виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аврукин Н. М., Тургунова Б. Д. Новые исследования психологии творчества. *Вопросы психологии*. 1985. № 3. С. 138–179.
2. Алексеев А. П., Васильев Г. Г. Краткий философский словарь / под ред. А. П. Алексеева. Москва : РГ-Пресс, 2015. 496 с.
3. Афанасьева О. В. Творчество: свобода и необходимость. Сущность творчества. Пути повышения творческой активности : монографія. Москва : Юр. ин-т МВД РФ, 1995. 108 с.
4. Барышева Т. А., Жигалов Ю. А. Психолого-педагогические основы развития креативности : учеб. пособ. Санкт-Петербург : СПГУТД, 2006. 268 с.
5. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. І. Д. Бех. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
6. Бодалев А. А. Психология личности. Москва : МГУ, 1988. 188 с.
7. Бокань Ю. И. Витасофия. Москва : Витасоф. фонд «Мир для человека», 1991. 118 с.
8. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова. Буквар. 1 клас (у 2-х част.). Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 80 с.
9. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2004. 723 с.
10. Борковський В. Розвиток пізнавальних процесів. *Початкова школа*. 1997. № 12. С. 23–24.
11. Бродовська В. Й., Грушевський В. О., Патрик І. П. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів. Київ : Професіонал, 2007. 512 с.
12. Брушлинский А. В. Субъект: мышление, учение, воображение. Москва : Изд-во «Институт практической психологии»; Воронеж : НПО «Модэк», 1996. 392 с.

13. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Українська мова. Буквар: підручник для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х част.). Ч. 1. Київ : Видавчий дім «Освіта», 2018. 112 с.
14. Вишневецький О. І. Українська освіта на шляху реформ. *Актуальні питання сучасної української освіти і змісту виховання. Статті. Нариси. Концепції*. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. 217 с.
15. Волобуєва Т. Б. Развитие творческой активности учащихся младших классов средствами новых информационных технологий обучения : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. 1996. 190 с.
16. Воробйова Т. В. Формування креативних здібностей молодших школярів у процесі розв'язання навчальних завдань: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Луцьк, 2014. 244 с.
17. Воронин А. Н. Интеллект и креативность в межличностном взаимодействии. Москва : Институт психологии РАН, 2004. 270 с.
18. Выготский Л. С. Мышление и речь. Москва: Лабиринт, 1996. 415 с.
19. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 93 с.
20. Выготский Л. С. Психология искусства. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 413 с.
21. Вяхирева Е. А. Развитие творческого мышления младших школьников : монографія. Николаев, 2000. 114 с.
22. Гавриш Р. Розвиток пізнавального інтересу. *Відкритий урок*. 2011. № 3. С. 40–42.
23. Галатюк Ю. Творча функція навчання. *Шлях освіти*. 2000. № 3. С. 56–65.
24. Григор'єва В. В. Методичні засади формування творчого мислення учнів початкової школи в процесі мистецької діяльності : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 185 с.

25. Губенко О. В. Психологічний аналіз творчої діяльності. Біполярна концепція механізмів творчого мислення (БКМТМ). *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 6. С. 68–80.
26. Гурова Л. Л. Когнитивно-личностные характеристики творческого мышления в структуре общей одаренности. *Вопросы психологии*. 1991. № 6. С. 14–21.
27. Давыдов В. В. Деятельностная теория мышления. Москва : Научный мир, 2005. 240 с.
28. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
29. Джурак Г. Самостійна пізнавальна діяльність учнів: формування мотивації. *Психолог*. 2011. № 21. С. 12–15.
30. Диденко С. В. Формирование творческой активности младших школьников в условиях организации эстетической оценочной деятельности. Київ, 1987. 156 с.
31. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. Санкт-Петербург : Изд-во «Питер», 2007. 368 с.
32. Ермолаева-Томина Л. Б. Пономарёва Я. А. Исследование факторов, детерминирующих индивидуальные различия в проявлении творческой активности. Москва : Наука, 1990. С. 111–130.
33. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
34. Запорожец А. В., Леонтьева А. Н. Развитие логического мышления у детей дошкольного возраста. Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста. Москва; Ленинград : Изд-во АПН, 1948. 132 с.
35. Засекіна Л. В. Особливості формування професійно-творчого мислення майбутнього фахівця іноземної мови : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Луцьк, 2000. 200 с.
36. Захаренко О. А. Слово до нащадків. Київ : СПД Богданова А. М., 2006. 216 с.

37. Иванова Д. Г. Формирование готовности будущих учителей к развитию творческой активности младших школьников. Одеса, 1997. 208 с.
38. Каліна К. Дитинство: сутність, концепції, проблеми. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. Вип. 40. С. 103–109.
39. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект : монографія. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. 300 с.
40. Кей Э. Век ребёнка. Москва : Изд-во В. М. Саблина, 1910. 314 с.
41. Кириленко В. Використання методик для діагностики мотивації учіння молодих школярів (досвід використання діагностичних методів дослідження). *Початкова школа*. 2007. № 11. С. 40–44.
42. Кирсанов А. А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема. Казань : Изд-во Казанского университета, 1982. 224 с.
43. Клепиков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчості особи. Київ : Вища шк., 1996. 295 с.
44. Клименко В. В. Психологія творчості : навч. посіб. Київ : Науково-літературний центр, 2006. 460 с.
45. Ковалёв А. К. Очерки педагогики. Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. 196 с.
46. Коган И. М. Творческий поиск: энерго-мотивационный аспект. *Вопросы психологии*. 1992. № 1. С. 138–146.
47. Копець Л. В. Психологія особистості. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
48. Копейкіна О., Горюнова Л. Розвивати творчу особистість. *Дошкільне виховання*. 2003. №7. С. 3–6.
49. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. шк., 1989. 608 с.

50. Костюка Г. С. Вікова психологія: підручник. Київ : Рад. шк., 1976. 268 с.
51. Краткий психологический словарь / под ред. А. В. Петровського, М. Г. Ярошевського. Москва : Изд-во полит. л-ры, 1985. 531 с.
52. Кремень В. Г. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін. *Щоденна всеукраїнська газета «День»*. № 210 (3130). 19 листопада, 2009. С. 1–6.
53. Крутецький В. А. Психология : учебник. Москва : Просвещение, 1980. 352 с.
54. Лай В. А. Экспериментальная педагогика. Москва, 1912. 342 с.
55. Лапіна Г. О. Формування мотивації навчання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 25. С. 2-25.
56. Леонтьев А. Н. Гиппенрейтер Ю. Б., Петухова В. В. Мышление. Москва : МГУ, 1982. 478 с.
57. Лобова О. В. Формирование творческой активности младших школьников в процессе музыкально-эстетического воспитания. Сумы, 1998. 220 с.
58. Лозова В. І. Пізнавальна активність школяра. Харків : Основа при ХДУ, 1990. 88 с.
59. Лоюк О. В. Сутнісно-функціональний аналіз основних дефініцій феномену творчого мислення. *Вектор науки ТГУ*. 2015. № 1. С. 111–114.
60. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : підручник. Київ : Вища школа, 1998. 479 с.
61. Маклаков А. Г. Общая психология : учебник. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 34 с.
62. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія : підручник. Київ : МАУП, 2000. 256 с.
63. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчит. Харків : Вид-во «Ранок», 2006. 256 с.

64. Матіюк І. О. Формування творчих здібностей інтелектуального характеру. *Директор школи*. 1999. № 19. С. 7–11.
65. Мацко Л. А. Прищак М. Д. Основи психології та педагогіки : посібник. Вінниця : ВНТУ, 2009. 158 с.
66. Мельничук С. Г. Педагогіка: теорія виховання : навч. посіб. Київ : Слово, 2012. 288 с.
67. Моляко В. О. Стратегії творчої діяльності: школа. Київ : Освіта України, 2008. 700 с.
68. Монахова Г. А. Образование как рабочее поле интеграции. *Педагогика*. № 5. 1997. С. 52-55.
69. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. Казань : КГУ, 1975. 304 с.
70. Нікітіна Н. М. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів і цікавих завдань. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 31. С. 21–31.
71. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf>
72. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
73. Новое педагогическое мышление / под ред. А. В. Петровского. Москва : Педагогика, 1989. 280 с.
74. Овчинников В. Ф. Репродуктивная и продуктивная деятельность как фактор творческого развития человека. Москва : Высшая школа, 1984. 87 с.
75. Онищенко І. В. Основні ідеї дитиноцентризму як провідного принципу Нової української початкової школи. *Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Кривий Ріг, 2019. С. 282–287.

76. Онищенко І. В. Упровадження ідей дитиноцентризму в освітній процес Нової української початкової школи. *Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсон : ХДУ, 2020. С. 365–372.
77. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. Москва : Высшая школа, 1984. 174 с.
78. Пономарёв Я. А. Психология творчества и педагогика. Москва : Педагогика, 1976. 280 с.
79. Попиченко С. Лубенця Т. Сутність гуманістичних концепцій Я. Корчака та українського педагога і діяча освіти кінця ХІХ – початку ХХ століття. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 44. С. 287–295.
80. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості: навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1996. 236 с.
81. Романець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. Київ : Либідь, 2001. 288 с.
82. Романець В. А. Історія психології ХІХ – поч. ХХ ст. : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1995. 614 с.
83. Рошка А. Творческое мышление. Пути его определения и развития. Москва : Наука, 1971. 219 с.
84. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 712 с.
85. Руденко І. В. Інтерактивні технології формування творчої активності підлітків. *Мистецтво і освіта*. № 4 (78). 2015. С. 40–45.
86. Сидоренко В. Концепти Нової української школи. *Методист*. 2018. № 5. С. 4–17.
87. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.
88. Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів / за ред. А. І. Кузьмінського. Черкаси: Вид-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. 112 с.

89. Смирнов С. Д. Мир образов и образ мира. *Вестник МГУ. Серия 14 «Психология»*. 1981. № 2. С. 23–25.
90. Ступницкий И. С. Гасанов С. С. Развитие творческой активности студентов в процессе изучения общественных наук. Київ : Выща шк., 1981. 43 с.
91. Сухомлинский В. А. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности: избранные произведения. Киев, 1979. Т. 1. С. 5–9.
92. Сущенко О. Г. Развитие творческой активности будущих учителей в учебной деятельности (на материалах дисциплин педагогического цикла). Луганск, 1992. 145 с.
93. Сэт Э. К. Овчинников В. Ф. Развитие творческой активности студентов в классе хорового творческого развития человека. Москва : Высшая школа, 1984. 87 с.
94. Сэт Э. К. Развитие творческой активности студентов в классе хорового дирижирования музыкально-педагогического факультета педагогического института. Москва, 1973. 201 с.
95. Терехова Г. В. Творческие задания как средство развития креативных способностей школьников в учебном процессе. Челябинск, 2002. 177 с.
96. Трофімов Ю. Л. Психологія : підручник. Київ: Либідь, 2000. 436 с.
97. Туриніна О. Л. Психологія творчості. Київ : МАУП, 2007. 160 с.
98. Холоденко В. О. Розвиток творчої активності молодших школярів у процесі інтеграції різних видів музичної діяльності. Київ, 2004. 23 с.
99. Холоденко В. О. Сутність, зміст та структура творчої активності особистості. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. № 1. С. 84–88.
100. Чернецкая Н. И. Особенности развития творческого мышления в младшем школьном и подростковом возрасте. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-razvitiya-tvorcheskogo-myshleniya-v-mladshem-shkolnom-i-podrostkovom-vozhraсте>.

101. Чернецкая Н. И. Соотношение творческого мышления со сложными видами мышления. *Перспективы науки и образования*. 2013. № 5. С. 160–166.
102. Шамова Т. И. Активизация учения школьников. Москва: Просвещение, 1982. 201 с.
103. Швай Р. Психологія та педагогіка творчості. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 200 с.
104. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / под ред. И. Т. Касавина. Москва : Канон, 2009. 1248 с.
105. Якубова Т. Развитие познавательной активности учнів під час навчання. *Початкова школа*. 2012. № 6. С. 52-54.
106. Ярмаченко М. Д. Макаренко А. С. Энциклопедія освіти / гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 471 с.
107. Collins M. A., Amabile T. M. Motivation and creativity. *Handbook of Creativity*/ R. Sternberg (ed.). Cambridge, 1999. P. 297–313.
108. Graber H. E. The self-construction of the extraordinary. Sternberg R. et al. (eds.) *Conceptions of gifted-ness*. Cambridge : Cambridge University Press, 1986. P. 247–266.
109. Guilford J. P. *The Nature of Human Intelligence*. New York: Mc-Gaw Hill, 1967. 164 p.
110. Walters J. Gardner H. *The Crystallizing experience*. Cambridge : Cambridge University Press, 1986. P. 306–331.

Додаток А

Тема: Казка «Ріпка». Інсценізація казки.

Мета: продовжити роботу з даної теми; формувати вміння будувати причинно-наслідкові зв'язки в тексті; розвивати творче мислення; вчити здобувачів освіти порівнювати, аналізувати, робити висновки; вчити дітей дотримуватися норм української вимови під час інсценування казки; виховувати дружелюбність, працьовитість, любов до природи, народної казки.

Обладнання: ілюстрації з казки, елементи костюмів та маски героїв.

Попередня робота: читання та розповідання казки «Ріпка», вивчення віршів про осінь.

Хід уроку

I. Організація класу. Повідомлення теми, цілей та завдань уроку.

1. Всі почули вже дзвінок.

Починається наш урок.

Тож стали рівненько.

Посміхнулись гарненько!

II. Актуалізація опорних знань. Мотивація навчальної діяльності учнів.

1. Прочитай чистомовку.

Де-де-де дуб росте,

Ба-ба-ба внизу верба,

Сі-сі-сі дерева усі,

Но-но-но порахували давно.

2. Вивчення лічилки «Котик».

а) Слухаємо уважно лічилку.

Ходить він у нас в садочку

Сидить в будинку у куточку

М'якенький на дотик

Наш сіренький Котик.

б) – Як в лічилці описується котик?

– А як звали котика в казочці «Ріпка»?

III. Творче перенесення знань і навичок учнів у нові ситуації.

1. Інсценізація казки «Ріпка»

– Хто бажає актором себе відчувати? (Бажаючі виходять до дошки, обирають елемент героя якого будуть грати, одягають їх).

Вчитель з дітьми разом повторюють послідовність дій.

Проходить інсценізація казки «Ріпка».

2. Розвиток фантазії.

– Круглу форму має Земля, так вважали люди дуже давно. І думали, що живуть на цьому кругові як знизу, так і зверху. Пофантазуйте і складіть нову казку: «Чому важко нам рвати ріпку?»

– Зверніть увагу: скільки героїв рвали ріпку, і як вони допомагали один одному.

3. Фізкультхвилинка.

*Щось втомився я сидіти
Каже песик звідти
Треба 5 разів присісти
Покрутитись, потягнутись
Обов'язково усміхнутись.
А тепер жваво
Працюємо яскраво*

IV. Закріплення та осмислення знань.

1. Вивчення вірша «Дід».

Іде – іде дід – дід,
Несе – несе міх – міх.
Дід у нас старенький,
Носик не кругленький.
Має сиву бороду,
Має сина змолоду.

2. Гра «Дід».

Учасники гри вибирають Діда, стають півколом від нього кроків за шість. Дід ходить біля дітей, а ті читають вірш від початку до слова «кругленький». Далі продовжує Дід. На словах «Має сиві бороду» усі учасники гри завмирають. Дід намагається смішити учасників. Хто засміявся, той стає дідом. Гра продовжується.

V. Узагальнення та систематизація знань.

1. Гра – відпочинок.

Дітки сидять рівно, руки долоньками вверх на парті. Вчитель називає того, хто допомагав дідові Андрюші діставати ріпку з землі, ви повинні якнайшвидше плеснути в долоні, і сказати: «Так-так». Якщо вчитель називає того, хто не тягнув треба мовчати. Починаємо нашу гру.

– Бабуся?

- Киця?
- Варвара?
- Слоник?
- Мишка?
- Жабка?
- Зайчик?
- Дідусь?
- Пилип?
- Песик?

2. Робота над загадками.

Послухайте і відгадайте загадки.

Кругленька червоненька

Іноді гіренька

(редиска)

Кожна юшка мене любить

Бо зелененька я

(петрушка).

Без дверей я і без вікон

Людей повну хату маю

(огірок).

VI. Підсумок уроку.

- Чи сподобалося Вам бути акторами?
- Що сьогодні для Вас було нове?
- Чи дружні стосунки у членів родини ?
- Який герой Вас найбільше вразив?
- Наше слово «ріпка» захвало нам слова у шифрувальник.

Кмітливий розум прояви,

логічні зв'язки підключи.

Слова складемо враз,

Бо знаєм багато фраз.

Р
↓

Родина

І
↓

Інтерес

П
↓

Праця

К
↓

Користь

А
↓

Азарт

Додаток Б

Тема. Абетка. Тема Тексту. «Зайві речення».

Мета: формувати вміння висловлювати власну думку, обґрунтовувати її; збагачувати власний словниковий запас; розвивати навички читання, аргументувати власну думку; виховувати любов до народного слова, природи.

Обладнання: конструктор LEGO, паперові білі літери алфавіту.

Хід уроку

I. Організація класу.

– Кожна людина любить присмні слова, тож давайте скажемо комплімент своєму сусіду праворуч/ліворуч.

II. Актуалізація знань. Мотивація навчальної діяльності.

1. Вступна бесіда

- Купив батько дерев'яному хлопчикові Буратіно новеньку книжку.
- Хто пам'ятає, як називалась книжка? (Азбука)
- А куди поспішав Буратіно? (У школу)
- Чого хотів навчитися хлопчик? (Читати)
- Навіщо потрібно вміти читати? (Припущення дітей)

2. Повідомлення теми та мети уроку

- Діти, як ви гадаєте, над чим ми будемо сьогодні працювати? (Припущення дітей)
- Так, сьогодні ми повторимо абетку, дізнаємося, якими ще можуть бути букви.

III. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

– Запрошую всіх учнів 1-го класу до чарівної країни АЛФАВІТ. А зайти до неї має право лише той, хто візьме з собою старання, уважність, кмітливість. Хто зуміє зайти до країни, той отримає золотий ключик.

1. Випробування 1.

- Назвіть першу літеру українського алфавіту. (А)

- Назвіть останню літеру алфавіту. (Я)
- Скільки всього літер в українському алфавіті? (33)
- Як інакше можна назвати алфавіт? (Абетка, азбука)

2. Випробування 2.

- Навіщо необхідно знати алфавіт?

3. Випробування 3 – анаграми.

Акабет

(Абетка)

Квест-цікавинка

Слово азбука народилося ще в Київській Русі, теж від початкових літер алфавіту а і б, які називалися тоді «аз» і «буки».

Алвітфа

(Алфавіт)

Квест-цікавинка

Слово алфавіт є ще старішим. Воно походить від назв перших двох букв старогрецького алфавіту. У стародавніх греків перша літера мала назву «альфа», а друга – «бета», яка з часом почала називатися «віта».

Найбільш уживаною літерою в українській абетці є літера «п»; на цю літеру також починається найбільша кількість слів. Літера «ф» — найменш уживана. Слова, що починаються з цієї літери, здебільшого запозичені з інших мов.

1

Назви, які букви великі, а які — малі; які букви друковані, а які — писані.

Т п А у Л Ж г м О ць К ю я

4. Робота за підручником (с. 5)

1. Назвіть і покажіть великі та малі, друковані й рукописні букви.
2. Запис слів за абеткою.

1. Акула
2. Бичок
3. Карась
4. Сал

1. Білка
2. Вовк
3. Єнот
4. Засць

1. Вишня
2. Дуб
3. Акація
4. Бук

– Діти, котик та мишка записали слова за абеткою. Прочитайте та перевірте, чи правильно вони це зробили. (На третьому аркуші є помилки)

Фізкультхвилинка

РИБАЛКИ

На гачечок черв'ячок
Нанизав наш рибачок.
Вудочкою враз змахнув,
Ненароком сам пірнув.
По воді руками б'ється,
Риба з нього вся сміється.

5. Робота з текстом.

Загадки

Кружляє ніжно білий пух,
Міняє зайчик свій кожух,
Вдягає лиска рукавички,
Співають весело синички,
Ведмідь в барлозі вже дріма,
Яка пора, скажіть?.. (Зима).

(Учитель виставляє на дошку малюнок дівчинки Зими.)

– Вам зима принесла завдання. Спробуйте відгадати загадку. (Учні читають загадку, а потім відгадують її)

Вата з хмари полетіла,

Сріблом-золотом мигтіла –
 На холодне впала,
 Цілу зиму лежала,
 А на тепле впала –
 Крапелькою стала. (Сніжинка)
 У клубок скотившись, няв
 Між клубками ниток спав.
 Я йому погладив спинку,
 Хай співає вуркотинку. (Кіт)

У нас живе кіт. Ми назвали його Сніжком. Він білий і пухнастий, наче сніг. *Сніг* – це опади у вигляді сніжинок. Слово *опади* утворилося від слова *падати*. Сніжок любить гратися клубком ниток. Я годую Сніжка молоком.

- Визнач тему тексту.

Котик Сніжок

Сніг

Зима

– Діти, послухайте уважно текст. Чи всі відгадки згадано в тексті?

6. Різновиди голосного читання дітьми

– Що вас зацікавило в тексті? Про що б ви хотіли ще дізнатися?

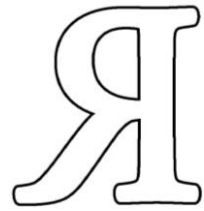
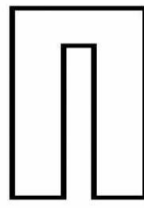
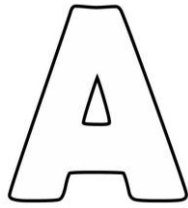
7. Вибіркове читання. Визначення речень різних текстів.

8. «Щоденні 5». Читання для себе.

IV. Підсумок уроку.

– Діти, виберіть букву, що вам найбільше сподобалася. Зафарбуйте її у червоний колір, якщо урок вам сподобався. Жовтою буде буква у тих дітей,

які не всі завдання виконували із задоволенням. Зафарбуйте зеленим кольором букву ті дитки, кому на уроці було сумно.

Додаток В

Тема. Закріплення вміння писати вивчені букви. Розвиток зв'язного мовлення.

Мета: закріпити знання учнів про букви; удосконалювати вміння учнів писати букви, слова; розвивати логічне мислення та мовлення учнів, збагачувати словниковий запас; виховувати уважність, охайність, бережливе ставлення до природи.

Обладнання: мультимедійний супровід, будинок букв, зображення лісових жителів, анаграми.

Хід уроку

I. Організація класу.

Добрий ранок, любі діти!

Треба всім гарно сидіти.

Активно працюємо,

Креативно малюємо.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

- Сьогодні ми зіграємо в гру «Що? Де? Коли?». Наш клас проти лісових звірів. Тож часу не гаймо і розпочинаймо.

III. Робота над матеріалом уроку.

1. Гра «Буква заблукала».

- Завдання один. Треба виправити помилки, які допустили учні лісової школи. На дошці:

– Букви, що позначають голосні: А, К, Л, У, І

– Букви, що позначають приголосні: Ж, К, Л, О, Т, Е.

2. Вчитель лісової школи приносить нам наступне завдання.

Пропишіть букву, яка найбільше зустрічається в словах:

Яблуко, ялина, Уляна, маля.

3. Творча гра «Склади слова з літер слів»

З поданих слів учням пропонується скласти нові слова. Використовуючи літери, які є у відповідному слові.

Миловидний (мило, вид, води, мий, лови, лимон);

Мармеладик (мармелад, мама, дама, рама);

Картопляник (картопля, картон, пряник, Толя, тополя).

4. Робота в зошиті. Запис під диктовку.

- Ви показали нам, що вмієте складати багато слів. А чи знаєте ви написання букв? Зараз перевіримо.

Букви: к, р, а, н, л, у.

Фізкультхвилинка.

5. Відгадування загадок і запис слів-відгадок.

– Загадковий будинок приніс нам завдання загадок. Відгадки потрібно записати.

Він дрімучий та темний,

Завжди ріс він і росте,

Не загляне тепле сонце

Крізь гілля його густе.

Що це ? (ліс).

Хоч бачить він погано,

Але копа дивно.

Під землю вирив хід

Сліпуватий сірий... (кріт).

Відкриваються щоночі

Величезні її очі.

Землю темрява вкрива –

Полювати летить ... (сова).

Здивувалась дітвора:

«Це тварина чи гора?

Як же їсть він, як він п'є?»

А для цього хобот є! (слон).

Пальчикова гімнастика.

- Прочитайте слова, які ви записали.

- Яке слово зайве? Чому? (ліс)

7. Робота з малюнком.

Прослуховування звуків лісу.

Слухання вірша.

Ліс

Ліс — це диво, ліс — це казка.

То ж ходімо в ліс, будь ласка.

В лісі є кущі і квіти,

В нім сплели дерева віти.

Трави, ягоди й грибочки,

В нім чарівні є куточки.

Ліс — це друг всьому живому.

Звір і птах живе у ньому.

Ліс дає всім прохолоду

І прозору робить воду.

Вміє поле захистити,

Щоб воно могло родити.

Він повітря очищає,

Ароматом напуває.

Щедро вміє роздавати

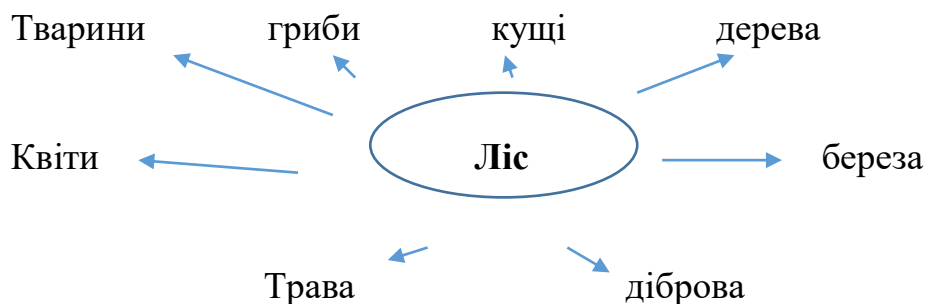
Все, що є, бо він багатий.

Надія Красоткіна.

- А чи хтось із вас бував у лісі?

- Які відчуття у вас виникають?

Вправа «Асоціативний куц».

- А чи знаєте, які бувають ліси?

Ось подивіться на зображення гаю, це невеликий переважно листяний ліс, у якому ростуть дерева одного виду. На цьому малюнку зображений березовий гай.

ДІБРОВА - листяний ліс на родючих ґрунтах, у якому переважає дуб. Спробуйте скласти пару речень про ліси, які зображенні на фото.

А за виконання всіх завдань та складання опису за малюнком, Ви, отримаєте смайлики.

IV. Підсумок уроку.

- Чи цікаво Вам було виконувати завдання від звірів?
- Який ліс називається дільова?

- Як називається ліс в якому переважно ростуть берези?
- Сьогодні ви дуже гарно попрацювали та впоралися із усіма завданнями.
- Лісові мешканці задоволені Вашим результатами.

АНОТАЦІЯ

Довга Г. В. Формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови : рукопис. Кривий Ріг, 2020. 104 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено особливості формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму, зокрема розкрито зміст понять «активність», «творчість», «творча активність», «дитиноцентризм», з'ясовано специфіку дитиноцентризму як провідного принципу Нової української школи, висвітлено педагогічні умови формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови, проаналізовано стан досліджуваної проблеми в практиці шкільного навчання, розроблено дослідно-експериментальну програму формування творчої активності молодших школярів в умовах дитиноцентризму на уроках української мови.

Ключові слова: активність, творчість, творча активність, творча діяльність, дитиноцентризм, Нова українська школа.